

Дітмарштурна і Мастацтва

Год выдання 36-ы
№ 77 (2231)
29 верасня 1967 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Я КУПІЎ СЫНУ БУКВАР. Не вельмі што якая падзея. А вось перагарнуў некалькі старонак і пацяпела на душы, і сціснулася сэрца ад нейкага жалю і смутку, што ўжо не вернецца той шчаслівы дзень, калі першы раз прайшоў са школы дадому і, ледзь пераступішы парог, з гонарам сказаў: во, а ў мяне ёсць настаўніца!

Дзіўная рэч, праз столькі год я памятаю да дробязей амаль усіх сваіх школьных педагогаў — іх звачкі, манеры, нават інтанацыі голасу.

Ды хіба можна забыць таго, хто першы за руку прывёў цябе ў чужыну, захапляючы свет ведаў, навучыў любіць кнігу такой любоўю, якая ніколі не праходзіць...

Пра усё гэта я гавару міністру асветы БССР Рыгору Якаўлевічу Кісялеву, да якога прайшоў па інтэр'ю.

— Так, сапраўды, — гаворыць ён, — якое б жыццё чалавек ні пражыў, калі б дарог ні прайшоў, які б выпрабаванні ні выносіў на яго долю, вобраз яго настаўніка заўсёды жыве ў сэрцы.

Расказваю Рыгору Якаўлевічу пра апошні нарыс заўчасна пемёршага журналіста і маладога пісьменніка Ігара Хадановіча. Геройнага нарыса была настаўніца літаратуры Яўгенія Васільеўна Перавозная. Ігар быў яе вучнем і назавсёды захаваў удзячнасць да гэтага чуждоўнага чалавека, педагога з вялікай літэры. Чытаеш нарыс і думаеш, які велізарны ўплыў на светлагі маладога чалавека, на яго характар аказвае разумнае, чуплае слова добрага настаўніка...

— Я таксама добра ведаю Перавозную, — адказвае Рыгор Якаўлевіч, — бываў на яе ўроках. Вельмі здольны педагог, умеў па сапраўднаму захапляць вучняў. Па нашаму хадзіліцу Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў ёй званне заслужанай настаўніцы рэспублікі. Яна адна з 1504 педагогаў, якія носяць гэтае паважнае званне, а звыш 3300 чалавек унагароджаны ордэнамі і медалямі. Я прыводжу гэтыя факты для таго, каб паказаць як высока ў нашай краіне цэніцца праца настаўніка...

НАШЫ ІНТЭР'Ю

ПАКЛОН ТАБЕ, НАСТАЎНІК!

На пытанні карэспандэнта «Літаратуры і мастацтва» адказаў міністр асветы БССР Р. Я. КІСЯЛЕУ.

Левіч, — бываў на яе ўроках. Вельмі здольны педагог, умеў па сапраўднаму захапляць вучняў. Па нашаму хадзіліцу Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР прысвоіў ёй званне заслужанай настаўніцы рэспублікі. Яна адна з 1504 педагогаў, якія носяць гэтае паважнае званне, а звыш 3300 чалавек унагароджаны ордэнамі і медалямі. Я прыводжу гэтыя факты для таго, каб паказаць як высока ў нашай краіне цэніцца праца настаўніка...

Цікаўся, колькі чалавек наогул налічвае армія настаўнікаў рэспублікі. Аказваецца, звыш 117 тысяч. З іх больш паловіны мае вышэйшую і неканчатковую вышэйшую адукацыю. А дэ рэальна ў Беларусі працавала ўсёго 7250 настаўнікаў. На ўвесь край было толькі 56 сярэдніх, 77 пачатковых і 403 пачатковых школ. Зараз у рэспубліцы 11414 школ, сярэд іх калі пачы трыцца сярэдніх і васьмігадовых. Вось яны, маштабы змен у культурным і духоўным жыцці народа, што адбыліся за гады Савецкай улады...

— Прафесія настаўніка ў нас, бадай, самая паважаная, але, відаць, і самая нялёгка, — гаворыць далей міністр. — Час цяпер такі імклівы, з хуткімі пераменамі ва ўсіх галінах навукі, культуры, тэхнікі, што, здарэцца, настаўнік і адстае. Трэба быць вельмі сучасным, ці што, пільна сачыць за ўсімі навінкамі, быць у курсе ўсіх падзей, каб не застацца ў хвасце...

Я заўважаю, што ў свой час у нашым друку шырока дыскусавалася пытанне аб занедаце вялікай працоўнай нагрузкаў настаўнікаў, асабліва мазнаўцаў... Вельмі многа часу займае праверка сшыткаў, пазакласная работа, розныя грамадскія даручэнні і г. д.

— Я мяркую, — гаворыць міністр, — што ўстаноўленыя законам нормы нагрузкаў уяўляюць прыемныя. Іншая справа, што размеркаванне гадзін звыш нормы настаўніку часам бывае нераўнамерным. У аднаго ледзь не дзве стадыі, а ў другога адной няма. Але прычына гэтага — недахоп выкладчыкаў, некаторы спецыялістаў. У нас пакуль што яшчэ дэфіцыт настаўнікаў фізікі, матэматыкі, хіміі, фізікультуры... Але ў бліжэйшы час гэтак, як і кажуць, вучаеся будзе перадолене. Хачу падкрэсліць яшчэ адно пытанне. Выпадкі перагарнуў настаўнікаў прыпадаюць у асноўным на сяно.

Заходзіць гутарка аб сельскім настаўніку. Я расказваю міністру, што аднойчы быў сведкам, як на ўрок, гэта было ў пачатковай школе, прыбегла залыханая настаўніца. Потым мы разгаварыліся і жанчына расказала, што ў яе вялікая гаспадарка — карова, свіні, прысадзіны ўчастак. Усё гэта патрабуе ўвагі, і на ўрок настаўніца прыходзіць ужо добра напружана...

— Ну, што ж, усё гэта так... Справа ў тым, што сельскі настаўнік яшчэ не так добра забяспечаны, як гарадскі. Праўда, у многіх калгасах і саўгасах здавальняюча забяспечваюць настаўнікаў прадуктамі харчавання і іншымі неабходнымі рэчамі. Але там, сам пра гэта забываюць. У асноў ў нас яшчэ востра стаіць пытанне аб забеспячэнні настаўнікаў жыллем. Многія ўсё яшчэ жывуць на прыватных кватэрах. Але я думаю, што ўсё гэта будзе перадолене. Зараз шасцідзесят працэнтаў усіх сродкаў, адлучаных на будаўніцтва школ, прыпадае на сельскую мясцовасць. За апошні час пабудаваны сотні школ, якія нічым не горшыя за гарадскія. Будуюцца і жыллі.

Я цікаўлюся думкай Рыгора Якаўлевіча адносна эстэтычнага выхавання школьнікаў. Ён на хвілінку задумваецца, потым адказвае:

— За апошнія гады школы рэспублікі з дапамогай пісьменнікаў, дзеячоў мастацтва і культуры дэбілі пазыч зруху ў эстэтычным выхаванні навучнікаў. Аб гэтым яскрава сведчыць вынікі фестывалю самадзейнага мастацтва школьнікаў, рэспубліканскага дзіцячага выстаўнага вывучэннага мастацтва, прысвечанага 50-годдзю Савецкай улады.

Гэта хоць і значыцца, але першыя крокі ў вялікай і пачэснай справе эстэтычнага выхавання падрастанка пачаліся.

Разам з тым неглыба абсыці маючым і тое, што ў нас не хапае кваліфікаваных настаўнікаў малевання, спеваў, музыкі... Гэта з аднаго боку, з другога — згодна з існуючымі вучэбнымі планами, гэтым прадметам даецца мала гадзін. Прыязджае, скажам, у сельскую школу настаўнік спеваў ці малевання, і аказваецца, што ў яго толькі паўнагузкі, паўстаўкі. Вядома, настрой у яго ад гэтага не павышаецца... Дзе ж выйсці? Мне здаецца, што трэба так арганізаваць справу, каб такі настаўнік меў магчымасць яшчэ працаваць па сумяшчальніцтву, скажам, у мясцовым клубе ці доме культуры.

Што дотычыцца расшырэння падрыхтоўкі настаўнікаў гэтых дысцыплін, дык, на маю думку, трэба ісці на стварэнне ў педагогічных навучальных установах спецыяльных факультэтаў, такіх як, напрыклад, музычна-літаратурны ў Мінсім педінстытуце. Адтуль выходзяць ідэяры, на маю думку, спецыялісты.

Кажу міністру, што, акрамя ведаў, патраба, відаць, каб было яшчэ і прызнанне. Успамінаю, як Яўгенія Васільеўна Перавозная гаварыла, што можна неяк сабе ўявіць, што чалавек стоў выпадкова інжынерам, аграномам ці эканамістам... А вось стаць настаўнікам толькі таму, што так збегліся акалічнасці! Больш жэжлівага не прыдумаш. Абяжывае спецыяліст, рамеснік не набывае для заводу, калгаса ці якой іншай установы. Абяжывае ж не...

[Заканчыце на 4-й стар.]

3 ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

М. САВІЦКІ. Партызанская мадонна (масла).

МІНУЎ ЧАС, калі работнікі кніжнага гандлю гарадоў рэспублікі адно слалелі ў сваіх магазінах, чакваючы прыходу пакупніка. Паслянае чаканне не магло даць добрых вынікаў. План продажу кніг у розніцу не заўсёды выконваўся.

Інакш працуюць кнігагандлёвыя работнікі дзяр. Прайдзецеся па вуліцах Мінска, Брэста, Гомеля, Віцебска, Баўрыйска і іншых гарадоў рэспублікі, і вы абавязкова ўбачыце столікі з кнігамі. Гэтыя ж столікі напаткаеце ў праматарных і прадуктовых магазінах, у парках, фэе кіназатраў, клубав, палатках і дамоў культуры, на прадпрыемствах, у школах і вуч.

Спрыяюць распаўсюджванню літаратуры і так званыя актыўныя формы работы ў кніжным гандлі. Сталі добрай традыцыяй святы, кірмашы, тыдні, дзекі і месячнікі кнігі, літаратурныя вечары, выстаўкі-продажы кніг, дыскусіі, канферэнцыі, вусныя часопісы, кніжныя балі, сустрачкі з пісьменнікамі, мастакамі-графікамі, работнікамі выдавецтваў, знатнымі людзьмі рэспублікі — героямі байовы і працоўнай славы.

Добра, напрыклад, прайшлі сёлета паўночны агульнагарадскія святы дзіцячай кнігі, тыдзень дзіцячай кнігі, веснавое свята кнігі, прысвечанае 900-годдзю Мінска, святы кнігі ў Мінску, Віцебску, Полацку і іншых гарадах, прысвечаныя 450-годдзю беларускага кнігадрукавання, кніжны «агеньчык» у Гомелі, тыдзень школьных падручнікаў і вучэбна-метадычных дапаможнікаў, кніжныя кірмашы, прысвечаныя дзекі ўзбэшскай літаратуры і інш.

Добры п'ён даюць вынікі з літаратуры на прадпрыемствах, будоўлі, у вуч. установы і іншыя месцы. Часцей за ўсё гэтыя сустрачкі з пакупніцкімі магазінамі арганізуюць у дні зарплатны. Прыемна, калі работнікі, інжынер прысуду дадому ў падарунак кнігу. Летась у час выездаў на фабрыкі і заводы мы прайшлі кніг амаль на 57 тысяч рублёў. Сёлета гэтая лічба будзе намога большай, бо гольд за паўгода было распаўсюджана літаратура па розных галінах ведаў на 46 тысяч рублёў.

На прадпрыемствах, ва ўстановах, інстытутах і школах

КНІГАРНЯ ІДЗЕ ДА ПАКУПНІКА

ёсць нямаля кнігалюбаў, якія на грамадскіх асновах распаўсюджваюць літаратуру. Гэтыя актыўнастаў найбольш срод камсамольцаў і моладзі. Умела распаўсюджваюць кніжніцкія запіўкі і камсамольцы Анцібрэга раёна г. Мінска. Райком камсамола і калектыв кнігарні № 6 ужо на працягу года праводзіць кніжну эстафету, якая пабывала ў цэхах камвольнага і тонкаўнонага камбінатаў і на іншых прадпрыемствах раёна.

На Мінсім гадзініцавым заводзе і заводзе аўтаматчных ліній адкрыліся народныя кніжныя кіёскі, на аўтаматлініі і трактарным заводзе створаны грамадскія саветы сярбоў кнігі. Добра працуюць народныя кніжныя кіёскі на Мінсім камвольным і Брэсцім дывановым камбінатах, у мінскіх сярэдніх школах № 68 і № 77, на Гомельскай фабрыцы «Палесдрук» і на іншых прадпрыемствах рэспублікі.

У сістэме Упраўлення кніжнага гандлю — 87 магазінаў, спецыялізаваных, універсальных, кніжных і кніжна-журналіскіх. Многія кнігарні, асабліва спецыялізаваныя, маюць добрыя памішкі. У іх вялікая гандлёвая зала, новае абсталяванне, свабодны доступ да паліц, ёсць столікі, дзе пакупнік можа пагартнаць кніжку, заказваць сабе новыя выданні. Рэклама кнігі стала больш цікавай, метадычнай і апрацаванай.

У юбілейным годзе палешчанская работа кнігарняў нашай сістэмы. За восем месяцаў мы прайшлі на населеныя літаратуры на чатыры мільёны 700 тысяч рублёў. Гэта амаль на 300 тысяч рублёў больш, чым за той жа час у 1966 годзе.

Рэспубліканскія камісія падвала вынікі ўдзелу кнігагандлёвых прадпрыемстваў рэспублікі ва Усеагульным грамадскім аглядае па ўнараўненню прагрэсу ў форм прапаганды і распаўсюджвання літаратуры. Камісія адзначыла, што лепшых вынікаў у аглядае дасягнуў Мінскі аблкігагандль (дырэктар М. Беліца). Тут усё кнігарні капітальна адрамантаваны, у іх устаноўлена новае сучаснае абсталяванне. Кнігарні прымаюць палярэдыя заказы на выданні і мясцовых выдавецтваў, умела вывучаюць попыт пакупнікоў на палічкі, сацыяльна-эканамічную, навукова-тэхнічную, сельскагаспадарчую і мастацкую літаратуру.

Магілёўскі аблкігагандль працуе зладжана і рытмічна. Усе яго магазіны з месца ў месца выконваюць і перапланаваныя планы рознічнага продажу кніг. Яшчэ нададу на складах ляжала многа каштоўнай літаратуры мінулых гадоў выдання. Пасля таго, як гэты факт востра крытыкаваўся ў газеце «Літаратура і мастацтва», работнікі аблкігагандлю сур'ёзна заняліся прапагандай і рэалізацыяй кнігі. Сёлета амаль на 20 тысяч рублёў.

Інцыдэнтна працуюць на палічкі Брэсцкага, Гродзенскага, Мінскага аблкігагандлю, дзекі нашых лепшых кнігарняў.

Аднак не ўсё ў нашай рабоце добра і гладка, не ўсюды справы ідуць так, як хачелася б. Можна яшчэ сустрацца з фактамі няўважлівага стаўлення некаторых прадаўцоў да пакупніка. Далёка не ўсюды кнігарні ў належным стане. Некаторыя ў іх усё яшчэ тулацца ў цесных, неўладкаваных памішкінах. На неўважлівае стаўленне працягвае траціць «Белгандлябу» даў указанне паддэпартамент будаўніча-мантажым упраўленням спыніць выраб кнігагандлёвага абсталявання, гэта значыць наставіць пад парог пераабсталяванне многіх нашых магазінаў.

Мы не дамагліся яшчэ таго, каб усё кнігарні, кіёскі рэспублікі працавалі зладжана і рытмічна. Праўда, тут вйнаваты і нашы беларускія выдавецтвы. Для нас, кнігагандлёвых работнікаў, сур'ёзнай праблемай стала свачасовае атрыманне ад іх новай літаратуры. З месца ў месца мясяцвыя выдавецтвы зрываюць графікі выхаду літаратуры, чым, зразумела, тармаюць і нашу работу. У жніўні, напрыклад, выдавецтва «Беларусь» неадало нам 13 наваў

ПЛЕНУМ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС

26 верасня 1967 года адбыўся Пленум Цэнтральнага Камітэта КПСС.

Пленум заслухаў і абмеркаваў даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнэва «Аб мерах па далейшаму павышэнню дабрабыту савецкага народа».

Пленум заслухаў і абмеркаваў даклады намесніка Старшыні Савета Міністраў СССР, старшыні Дзяржплана СССР тав. М. К. Байкава «Аб праектах Дзяржаўнага плана развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1968 год і планаў развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1969 і 1970 гады» і міністра фінансаў СССР тав. В. Ф. Гарбузава «Аб праекце Дзяржаўнага бюджэту СССР на 1968 год».

На Пленуме выступілі таварышы П. Я. Шлест — першы сакратар ЦК Кампартыі Украіны, В. В. Грышыч — першы сакратар Маскоўскага гаркома КПСС, В. Ю. Ахундаў — першы сакратар ЦК Кампартыі Азербайджана, Ф. С. Гарачоў — першы сакратар Новабірскскага абкома КПСС, Д. А. Кунаеў — першы сакратар ЦК Кампартыі Казахстана, В. С. Толсцікаў — першы сакратар Ленінградскага абкома КПСС, А. Э. Вос — першы сакратар ЦК Кампартыі Латвіі, Н. Г. Качаткоў — брыгадзір праходчыкаў шахты 3-3-біс камбіната «Кубасвуэраль» Кемеравскай вобласці, Г. І. Чыраеў — першы сакратар Якуцкага абкома КПСС, П. М. Машэраў — першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі, Я. С. Насырэдзінава — Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Узбэшскай ССР, А. Н. Смірноў — першы сакратар Іванўскага абкома КПСС, М. І. Клепікаў — брыгадзір комплекснай брыгады калгаса «Кубань» Усць-Лабінскага раёна Краснадарскага краю, А. А. Кокараў — першы сакратар Краснадарскага крайкома КПСС, І. І. Бадзюл — першы сакратар ЦК Кампартыі Малдавіі.

Па гэтых пытаннях Пленум прыняў адпаведныя пастановы.

Пленум ЦК поўнацю адобрыў распрацаваны Паўлбюро ЦК КПСС мерапрыемствы па далейшаму павышэнню дабрабыту савецкага народа. [Пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР па гэтым пытанню публікуецца].

У сувязі з выбраннем тав. Шалепіна А. М. старшынёй ВЦСПС Пленум ЦК вызваў яго ад абавязкаў сакратара ЦК КПСС.

На гэтым Пленум ЦК КПСС закончыў сваю работу.

ДАКУМЕНТАЛІСТЫ ПАРЫХТАВАЛІ, ДАКУМЕНТАЛІСТЫ РЫХТУЮЦЬ

НА ЭКРАНЕ — «СОНЕЧНЫ КРУГ»

Чаму ў дзіцячай творчасці так многа сонца? Чаму амаль немагчыма ўявіць сабе дзіцячы малюнак без вялікага прамяністага, рыжка свецлага? Напэўна, таму, што дзеці цягнуцца да ўсяго светлага, сапраўднага, радаснага. Ім радасна, калі цурчыць і пераляваецца ў сонечных праменях ручай, калі сонечны блік упаў на перты і гэтыя месца стала цёплай-цёплай, калі завіў сад і заграўкаў трактар, калі мама і тата прышлі з работы...

З дзіцячых малюнкаў пачынаецца фільм «Сонечны круг». Але гэты фільм не аб дзіцячай творчасці. Ён аб дзіцячым лёсе, аб школе, аб тых, хто сее разумнае, добрае, вечнае — аб настаўніках.

Цяжка за дзесяць мінут расказаць усю гісторыю савецкай школы. Цяжка, але, аказваецца, магчыма. І мы бачым на экране неабавязныя кадры. Першыя школы, створаныя ў Беларусі, — маленькія, нятулыныя, якія нагаводжылі баракі, і дзеці, для якіх і гэта вялікае шчасце... А вось ужо ў наступным кадры — сямнаццаці школяр: вялізныя будынікі, класы, светлыя і прасторныя, вытворчыя майстэрні, сталовыя, спартыўныя пляцоўкі.

Пачынаюцца кадры — паўстагоддзя Вялікай тэхнікі кіно! Але ў жывым, у жыцці было мільпроста, і аб гэтым таксама расказана ў фільме.

Раніцаю 22 чэрвеня дзеці прачнуліся і не убачылі сонца — гучыць дыктарскі тэкст. Словы пра тое, што хлопчыкі, якія учора яшчэ пісалі ў ксясю лінейку, сталі партызанамі, разведчыкамі, байцамі. Але вучоба працягвалася. Нават у партызанскіх зямлянках.

На дошцы напісана: «Мой тата забіў сарак фрэйцаў».

— Тата — дзёйнік, забіў — выказнік, — чуюцца дзіцячы голас. Гэтыя кадры, узятыя з хронікі ваянных гадоў, яшчэ раз нагадваюць, як патрэбна дзецям мір, сонца.

Фільм «Сонечны круг» — адзін з многіх створаных на Беларускай студыі хронікальна-дакументальных у гонар 50-годдзя Савецкай улады. Аўтар сцэнарыя Ш. Паўлоўцін, рэжысёр В. Дашук, апэратар І. Телстой. Фільм выйшоў на экраны яшчэ ў тым дні, калі краіна аднавіла Дзень настаўніка.

ПРЫСВЯЧЭННЯ КАМСАМОЛУ

У гэтым фільме яшчэ няма назвы, яшчэ няма дэкладнага сцэнарыя, ды яго і не будзе, бо ён увесь час мяняецца ў выніку сустрач, гутарак, пазнак.

Але заўма будучай работы ўжо зусім ясна. Гэта фільм аб камсамольцах, аб моладзі, аб яе справах і думках, аб пераемнасці пакаленняў — аб тых, хто рабіў рэвалюцыю і змагаўся на франтах грамадзянскай вайны, хто будаваў Магілёў і Камсамольск, хто партызаніў у атрадах Заласноў і Каўпака, хто будзе Салігорск і Краснаарскае праўдэ В. Грушо, здымаць яго будзе маладзёжная камсамольская брыгада. Мяркуюцца пабываць на камсамольскіх сходках у далёкіх аўлах і палярных зямляках, прасачыць за лёсам былых камсамольцаў, якія сталі буйнейшымі вучонымі, палкаводцамі, пісьменнікамі, дзекімі мастацтва.

Фільм павінен быць гатовы да 50-годдзя ВЛКСМ.

МАНАЛОГ

Надаючы народнаму артысту СССР Леаніду Рыгоравічу Рэхленку споўнілася шасцідзесяць гадоў. Усё яго жыццё звязана з беларускім мастацтвам, з тэатрам і кіно Купалы.

Аб жыцці і творчасці Л. Рэхленкі расказаў дакументальны фільм па сцэнарыі Г. Коласа. Фільм задумаў на кіноафісэра аб сваёй прафесіі, аб творчасці, аб сямнаццаці дні беларускага тэатра.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

Адбылося чарговае пасяджэнне прэзідыума праўлення СП БССР. Прэзідыум разгледзеў пытанне аб мерапрыемствах, прысвечаных 50-годдзю Кастрычніка.

У саваку будучага года спаднеўца 100 год з дня нараджэння Максіма Горькага. На прэзідыуме ішла размова аб падрыхтоўцы да юбілею.

За павадзіны, несумяшчальныя з годнасцю пісьменніка, прэзідыум выключыў з Саюза пісьменнікаў паэта В. Макаравіча.

Ф. КАЗЛОУСКІ, в. а. начальніка Упраўлення кніжнага гандлю Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку.
А. ВАРФАЛАМЕЕВ, начальнік аддзела Упраўлення кніжнага гандлю.

Фота С. АНАНКІ.

НЕ ПЛАЧУ, але па- лонны, графічныя лісты, скульптурныя напаміны на тэмы, прысвечаныя дням рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, гадом станаўлення маладой Савецкай ўлады, займаюць, мушкетэ, палову, а то і больш плошчы га- лоднай экспазіцыі выставі. Увесь час, пакуль ідзе ў гэты дні па залах Мастацкага музея, ад цябе не адрываюць дапытлі- вых, апантана-суровых вачэй — як вы там, нашчадкі, ці варгы на- шых недаспелых пачуц, не- дажытых песень, недажытых жыццяў? — салдаты-агоніі і матросы, што вось-вось пойдуч на штурм Зімяга, навальныя ветрам асмужаныя, крывавымі сечамі прытомленыя конікі Будзёнага, міскія міліцыянеры-фрун- зенцы, артылы — сыны палкоў, песьні пра якіх да гэтага часу — любімыя на- шы песьні, прадат- радзаны са звед- ным ад голуду скі- вцам, першыя трак- тарысты, падполь- шчыкі і военачаль- нікі, імёны якіх жы- вуць у нашых сэр- цах легендамі.

Ці трэба казаць, наколькі зразумелы і бліскі глядзюч такі дружны зварот мастакоў да гэтай вэчна трагічнай тэ- мы. У Булата Акуджавы ёсць вельмі пакаёвая, «Гітарная», але як жа шчыліва-хвалюючая песьня пра тое, што, на якіх да- рогах веку ні прычана б нас старая з касой, «...я вёс равно паду на той, на той даўняй, на грамадзянскай, і комиссары в пільных шлемах склоняются молча надо мной...» Набліжэне Вялікага Пяндзесцігоддзя абуд- зила новую вялікую хвалю ці- каваці да таго, словам Гайда- ра гаворачы, «як яно ўсё пачы- налася ды як працягвалася...» Паўстагоддзі мінае з вена- лонных дзён, што страўнулі свет, з дзён нашага нараджэння. Адно імгненне ў маштабах гі- сторыі Зямлі, чалавечы, і ад- рэзак вельмі сур'ёзны, калі ме- ряз маштабам аднаго чала- вечка пакаленні. Думаю, не памылкова, скажушы, што мала хто з аўтараў юбілейнай рэ- публіканскай выставы, які ад- даваў апошнім часам сваё натхненне гераічнай тэме рэ- валюцыйнага юнацтва дзядоў і бацькоў, на ўласныя вочы ба- чыць падзеі, якімі яго натхнен- не жыліся. Песнямі, раматны- мы паданнімі, падлеткавымі нашымі летучымі жыццём і з імі і перадаюцца ад нас нашым дзецям, які нам перада- валіся ад бацькоў. І зусім зраз- умелая тал смуга раматны- быліца, тая адрыгата песнясця- вы, быліца, якімі абвешы мно- гія творы, што нараджаліся пад іх тэмамі.

Не ведаю, як ацэньваюць ра- боту Л. Шчэмелева «Маё нара- джэнне» калі і спецыялісты- застасаваны, але мне яна запамінаецца на многа больш за іншыя палотны, убачаныя на выставі. Яна стаіць у мяне перад вачыма, яна гуцьчы для мяне свейлючым матывам, немым накітаў жываціснага ўвасаблення песьні яго герою. Але твор гэты не ілюстрацыя да чужой, якой сабе самай выдат- най песьні, ён сам — песьня, сам — думка. Чыста творчая і са- мастойна-вяселючая (а не ілю- страцыйна-даследчая, пра што хацеў сказаць ніжэй) думка аб чэ- стай людзям, якім вэчна будзем абавязаны і мы, і нашы на- шчадкі.

Вядома, што сапраўдныя па- зія, музыка, жыццё не пада- юцца пераказу. Карціна Шчэ- мелева — з такіх твораў. Бо я- сьнежэт нічога можна пераказаць — ва ўмовах чыжкага паходу, далёка ад чалавечага жытця, ва- кол жа толькі снежная бэль, з'явіўся на свет новы чалавек... Але як пераказаць стрывана- суровы, светла-свічоны кала- ры пераказі? Як пераказаць мужную цятыліваць постацей і твараў чырвонаармейцаў, што стаіць да парадзіці спінамі, ад- начасова і аслабляючы яе ад стэпавыя сіжоны, і шапачуць яе жаночую сарамліваць?

Дакладная адпаведнасць зме- сту і формы, яснае адчуванне меры, калі сказана на палатне роўна столькі, колькі трэба, каб абудзіць у гледача асацыя- цыі і рэзюм — не менш і не больш — ці не ёсць гэта тое, да чаго імгненна, пачынаючы ра- боту, кожны сапраўдны творца? Гэта заўважаш яшчэ і таму, што ёсць на выставі работы, аўтары якіх, захапіўшыся выра- шэннем колерных ці кала- рычных задач, неабходнае пачуццё

песні ездзіла па вёсках Беларусі, па стэпах Башырыі і Казахстана, па шлікахх Сярэдняй Азіі...
Арыстыя ўспамінае пра адзін з эпизодаў «блукання па песьнях». Гэта было ў глухым алтайскім па- селішчы. Выклікаць гаспадароў на размову аналэзае не так проста. Тады госці запела. І песьня адразу распіла лед. Спявала Ірма Пятроўна па-алтайску, спявала так, нібы заўсёды жыла сярод гэтых людзей. І новыя слобы адналізі чужой гаспадарцы. Яны доўга не залукалі іе, а калі надышоў час разгавора, старэй чыка ша- нула: «Заставайся, не едь, будзеш нашай...» Па старытннму за- кану паднеслі сабыліную шапку. Шапка тая і зараз захоўваецца ў артысты.

Наўрад ці ёсць краі, дзе не па- была б Ірма Луізем, дзе не ўз- ле б яна нешта для свайго рэпер- туару.
Луізем невалі называлі артыст- кай-ваўдэрыяй. І сёння на вулі- цы Мядзведзева ў Маскве, дзе яна жыла, можна сустрэць яе знаёмых

3 ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

СТАРОНКА БРАТНІХ СУВЯЗЕЙ ЛІТАРАТУРЫ

У Гомельскім педінстытуце ад- былася навуковая канферэнцыя на тэму «Іван Мікітэнка — і Бе- ларусь».
Канферэнцыю пачаў «Словам пра Івана Мікітэнку» лаўрэат Ле- нінскай прэміі, член-карэспандант Акадэміі навук УССР, доктар фі- лалагічных навук украінскі пісь- меннік Я. Шаблюўскі. Пра сувязі І. Мікітэнкі з беларускай літа- ратурай расказаў сын пісьменніка Алег Мікітэнка. Пра пераклады твораў І. Мікітэнкі на беларускую мову, пастаноўкі яго п'ес на бе- ларускай сцэне гаварылі ў сваіх да- кладах загадчык кафедры літа- ратуры Гомельскага педінстытута прафесар П. Ахрыменка і выклад- чыкі інстытута М. Родчанка.
Удзельнікам канферэнцыі пры- спела прывітанне жонка выдатна- го ўкраінскага пісьменніка Зінай- да Рыгораўна Мікітэнка.

Л. ШЧЭМЕЛЕУ. Маё нараджэнне. (Масла).

ПРА САМАЕ ДАРАГОЕ

дзён не зможнае слава» А. Тоў- кача з ланцужком пакліканых ваеннымі дарогамі коннікаў і з сілуэтамі сляня, што зводзілі глядзюць ім услед... Прагна прышаўшага разам з канём да вяды будзёнаўца з кампазіцыі ў дрэве «1919 год» В. Андру- шанкі... Расшпленых, ужо не падначаленых параграфам ста- туту — адважаліся, ідзем дамоў, а то дума ж засулавалі на зям- лі, ды і яна, здаецца, на нас! — хлопцаў-чырвонаармейцаў з па- латна Ул. Мінейн «Па сваёй яямлі»...

ПРАДБАЧУ, што сёй-той з чытачоў, які сам пабываў ужо на выставі, можа мя- не ўпінучы — цягне цябе на лі- рыку, на песьняны, які сам гаво- рыць, валоты, лісты і скульп- туры. А пачынаць, мушкетэ, тра- ба было б з эпаса... Пачынаць усё-такі трэба, а пераняны, з таго, што найбольш стадаба- лас і найбольш табе блізка — незалежна ад жанру і памеру работы. Канечне, я кіруюся толькі асабістым успрыняццём, але ж і тыя, хто мне запара- чыць, будуць кіравацца, спа- дзяюся, важнейшай у мастацтве мерай — уласным гледацкім успрыняццём...

І ўсё-такі паспрабую задаць сам сабе пытанне і адказаць на яго? Чаму менавіта з «спічных», вельмі значных на памежы і на задуме гісторыка-рэвалюцыйнага гледача? Чаму выклікалі хіба толькі рацыяналістычныя пры- значанне — глядзі, ніштава на- пісана!

Мушкетэ, з тае прычыны, што прырода кожнага віду мастац- ва, у тым ліку і выяўленчага, у першую чаргу, эмацыянальна-а- работу, у якой даследчы адчу- ваецца больш, чым мастак. І ў гледача выклікае больш назна- чальную цікакасць, чым эмацы- янальнае ўражанне. Зіаёмчы- ся, скажам, з безумоўна пры- метным на выставі палатно- м А. Крэйла «Рашацыйны дзень», на якім адлюстраваны падзеі, звязаныя з прыхо- дам у Мінск у кастрычні- ку 1917-га слаўтэра броняці- нніка Прыльціна, я з паватгі па- думай пра тое, як многа давя- лася працаваць аўтару карці- ны з дакументамі і ў архівах, каб узнявіць і знешняе аблічча таго самага Прыльціна, і дэталі касцюмаў, станцыйных збудав- ванніў і г. д. Але карціна толь- кі і прагучала для мяне як ілю- страцыя да нечага мне вядомага — сваё ж, выкаўтананае ма- стацкім сэрцам (пры ўсёй павазе, паўтарана да вельзнарай падрыхтоўчых работы аўтара), хацелася ў твора адчуць больш. Да таго ж, палатно па- далася мне трохі тэатраль- на мінзансцэпаваным...

Адсутнасць новай, сваёй дум- кі або хаця б новага адцення думкі пры распрацоўцы гісторы- ка-рэвалюцыйнай тэмы — а та- ма гэтай, як вядома, мае ў са- вецкім выяўленчым мастацтве куды як дастаткова здабыткаў і ўзораў для пераймання! — воль- па-моўна, неабяска, якой не абмінулі многія ўдзельнікі вы- ставы. Заўвага ўсё-такі многа тут работ, гледачы на якія не можаш пазавіцця ўражання, што нешта такое ці вельмі ж падобнае ўжо не раз бачыў. Пры ўсёй сіматэтычнасці, на- прыклад, немагдзіла салдата, які на карціне Я. Кірасоўскага «Перад штурмам» закручвае ту- жэй амоткі перад тым, як ісць ў атаку на Зімяні, міжволі адна-

Дазволю сабе трохі адхіліць- ца.
І савецкая літаратура, і выяў- ленчае мастацтва, і тэатр, і музыка ў апошнія гады знач- на ўзагацілі мастац- кую Ленінію. Але побач з сапраўды каштоўнымі здабыт- камі, прысвечанымі Ільчы, ці не знайтача часта нашы выда- веіцтвы, выстаўны- мы, рэпертуарныя камісіі пачалі пра- панавань чытачу, гледачу, слухачу творы, дзе лешнікае Імя, як гаворыцца, «помінаецца ўсё»? Ці не занадта часта во- раз Леніна з'яўляецца для нека- торах спрытных аўтараў усёго толькі своеасабівай ахоўнай граматай, якой яны прыкрыва- юцца, калі ім выстаўляюцца па- трабаванні мастацкасці, сама- стойнасці, арыгнальнасці?

Ці так ужо трэба старацца, каб у кожным тэатры быў «свой Ленін»? Каб кожны часопіс ці выдавецтва да кожнай рэва- люцыйнай ці лешніскай даты друкавалі новае апавяданне ці кніжку апавяданняў пра Лені- на. Каб «уклад у Ленінію» абавязкова пісаў да кожнай выставы?

Ці не лепш было б, каб Ле- нін заставаўся вяршыняй, на- блізкіца да каторай пісьменнік, мастак, музыкант наважыўся б толькі тады, калі адчуе, што падыходзіць да яе з нечым сва- ім, яшчэ другім (не сказаным, яшчэ чалавечтву (імяна чала- вечтву, а не людзям, бо гэта ж — Ленін!) не адкрытым?..

Шну гэта таму, што ў многіх творах, прадстаўленых на вы- ставі, адчуваецца толькі доб- расумленнае паўтарэнне таго, што ўжо вядома, што ўжо ска- зана пра Ільча раней, а не ад- крытае самім, шчасліва знойдзе- нае ўпершыню. Колькі разоў, напрыклад, ваўтравалася ў вы- яўленчым мастацтве тэма «Ле- нін у Шушанскім». І воль мы зноў бачым карціну пад такою назвай — на гэты раз беларус- ка мастака А. Казлоўскага. А ці дадае яна што-небудзь да таго, што добра вядома кожнаму школьніку? Па-моўна, нічога. Ды і малады Ільча на карціне статычны, толькі знешнімі ры- сямі падобны на таго маладога Ульянава, якога ў канцы міну- лага стагоддзя жаўдэры загна- лі ў сібірскую глухавань.

Або графічныя лісты М. Бель- скага. З пункту гледжання пра- фесіяналіста яны зроблены, ві- дна, бездакорна. Але колькі ўжо разоў мы бачылі такога Ле- ніна ў Смольным, воль у гэтай самай позе ля аніа і на лешцы, і напаміні і накінутым на пачы- паітоў.

А. Шыбінеў праце над лешні- ской тэмай даўно і настойліва. Аднак маштабная па задуме ра- бота, якую ён паказвае на вы- ставі — «Ленін у Кастрычні- ку» — таксама мае эдацця паў- тарэннем таго, што вядома. Пры- намсі, вядома па работах са- мога А. Шыбінева...

У пошуках новага слова пра Ільча мне куды больш зразу- мелыя прычыны з'яўлення карці- ны Ул. Стальшанска «Вхутэ- мас». Ёсць у гэтай карціне і адзүйленне маладых мастакоў- вхутэмаўсаўцаў перад уласнай дэўракай задумай перайначыць, перабраць, паставіць на новыя рыні і мастацтва, і свет. Ёсць лешніска добрая хітрына, муд- рае разуменне, што «архіварэ- лійныя» левы загіб — ён прой- дзе, а воль самі па сабе малады запал, апантанасць, самажыр- насць — прыемна гэта і радасна... Складанасць задуму прадвста- вала і складаную, «вхутэмаўса- скую» трохі форму карціны...

СІМВАЛАМ самага дараго- га, што ёсць у нашым жыцці, Ідучь і заўсёды будучь ісць побач з такім «на- мисары ў пільных ілехах» — те- роі і рыцары найвялікшай з рэ- валюцый.
Хоцацца, каб і мастацкая песь- ня пра Іх заўсёды і ва ўсім ад- паўдала багаціце і вышыні на- шых да Іх сьноўскіх пацучыў.
Ул. МЕХАУ.

ПРЭМ'ЕРЫ У ГРОДНА

30 верасня спектаклем «Цяжкое абнававанне» па п'есе Л. Шэй- ніна (пастаноўка М. Алейнін) ад- крывае новы сезон Гродзенскі абласны драматычны тэатр.
Гледачы убачаць шчы адну прэм'еру — спектакль па п'есе А. Карнейчука «Платон Краччэ» (пастаноўка заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР А. Струніна). Абодва спектаклі былі паары- таваны і паказваліся ў час тас- ролы ў Царюпані. Для гродзен- чы яны будзюць навінкай.
У ардыі тэатра таксама гор- каўска «Варвары», «Піаміс ліўна- ка», А. Шэйна, «Алека Дундзіч» С. Кеца і Я. Ржашўскага, «Пара- бажычы» А. і П. Тур.
Як паведаміў нашаму карэспон- дэру галоўны рэжысёр тэатра А. Струнін, калектыў неўзабаве распачне працу над двама но- вымі спектаклямі, прысвечанымі 50-годдзю Кастрычніка. Гэта — «Першы ўрок» па п'есе К. Губа- рэвіча (пастаноўка А. Струніна, мастацкае афармленне М. Ап'ека) і «Дыпламат» па п'есе С. Альфі- нска (пастаноўка Н. Алейнін, афар- мленне М. Якуніна). Абодва спе- кталь гледачы убачаць у ліста- падзе-снежні, Максімава ў «Ды- пламат» будзе іграць заслужаны артыст БССР Я. Кішэберг, героя спектакля «Першы ўрок» Лесяў- ская — артыст П. Філіпаў.

Тэатр сёлета павялічвае штат да 36 творчых работнікаў. У ка- лектыў улічана новае папаўнен- не — плячэра маладых акцёраў і актрысы.
Гродзенскі рыхтуюцца зараз да адкавай пазэды. 10 кастрычніка са спектаклямі «Варвары», «Алека Дундзіч» і «Вясельнае падарож- жэ» яны едучь у Польшчу. Гастро- лі будучь праходзіць у Беласто- ку, у памяшканні гарадскога тэат- ра. Беластоцкія артысты на гэты час прыедучь у Гродна.

ГАСТРОЛІ ТЭАТРА ІМЯ ГОРКАГА

Дзяржаўны рускі драматычны тэатр БССР імя Горкага пачаў свае гастролі ў Брэсце. За дзесяць дзён тэатр пакажа брэсцкаму гледачу свае лепшыя спектаклі: «Вараньшчына», «Фізікі-лірыкі», «Пад алённым небам» і інш.
За час знаходжання ў Брэсце акцёры сустрэнуцца з рабочымі і калгаснікамі вобласці.
І. ЛІСНЭУСКІ.

ВЫСТАўКА САМАДЗЕЙНЫХ МАСТАКОў

У памяшканні метадычнага кабінета гарадской бібліятэкі імя Ян- кі Купалы адрыта выстаўка сама- дзейнага выяўленчага мастацтва насяляўчых Ленінскага раёна гор- каўскага Мінска. Тут прадстаўлены работы яны выноўваюцца ў самадзейных гуртках пры доманарытывах. Шмат альбомаў, фотаздымкаў, якія расказваюць пра тое, як пра- вольна вольны час выхоры пэ- зана дома. Тут наглядна взына- ня швейных вытвараў. Асцільва многа малюнкаў і дрэбнай пласты- кі, зробленай дзецьмі.

3 ВЯЛІКІМ ХВАЛЯВАНЕМ УВАЙ- ШЛА Я УПЕР- ШЫНО У 1923 ГОДзе ў БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАўНЫ ДРАМАТЫЧНЫ ТЭАТР, ЯН У ТОЙ ЧАС ЗАПРАСІЛІ ў МАСКВУ ВЫСТУПАць НА УСАЕСАЮЗНАЙ СЕЛЬКАГАС- ПАДАРАЧНІЙ ВЫСТАўЦІ. Увесь калектыў напру- жана рыхтаваўся да адкавай пазэды.

Мяне толькі што запрасілі ў трупы, і я з цікавасцю прыгля- далася да новых калег. Маю ўва- гу прыцягнула прыгожая жан- чына, акуратная, з густам адзе- тая. Гэта была адна з вядучых артыстка тэатра Кацярына Эду- ардаўна Міронава. Мне казалі, што да прыходу ў Беларускі дзяржаўны тэатр яна выступала на амаатарскай сцэне і там была багаты сцэнічны вопыт. Пазней сама Міронава часта расказвала нам, маладым артыс- там, што яна захаплялася тэат- рам амаль з дзіцячых гадоў.

Ды і я кі было не захаляцца, калі заўважыла прыхільнакам драматычнага мастацтва быў яе бацька Эдуард Аляксандравіч Гумінін. Ён працаваў на чыгун- чы ў Оршы і ўвесь вольны час адваў драматургію, у янім быў і рэжысёрам, і акцёрам, і дэза- ратарам, і грыварам. Сям'я Гумініных была асновай гуртка.

Кацярына Эдуардаўна — яна нарадзілася ў 1883 годзе — ўпершыню выступала на сцэне ў бацькавым гуртку разам з сё- страмі Марыяй і Софіяй.
Гурток ставіў п'есы М. Гога- ля, А. Астроўскага, Л. Талсто- ва, тагачасныя аўтары — Рыш- кова, Чырыкова, Шпажынскага, Сумбаева. Рэцэпсавалі і ігралі ў памяшканні пакажнага дэпо, часта выязджалі са спектаклямі на суседнія станцыі. У 1902 годзе паказалі першую пастаноўку «Дзці Ванюшына» па п'есе С. Найдзёнава. Кацярына Эду- ардаўна іграла старэйшую дач- ку Ванюшына. Шмат роляў сы- грала Міронава і ў чыгуначным гуртку ў Мінску, куды яна пе- раяхала ў 1912 годзе.

Пасля Кастрычніцкай рэва- люцыі мінскі чыгуначны драм- гурток «Чырыны шлях» пачаў працаваць рэгулярна. Павысўсў ўзровень спектакляў, рэпертуар стаў больш Ідэйны. Трупа разам са сваім хорам і аркестрам з по- спехам выступала ў чыгуначных майстэрнях, у дэпо і на гарад- скіх сцэнах.

Кацярына Міронава пачала займацца і рэжысёрскай дзей- насцю: ставіць спектаклі ў ар- ганізаваным Гадуўлалтасетай Другім паказальным тэатры, які выступаву перад чырвонаармей- цамі і рабочымі ў Мінску, Ба- рысаве, Слуцку, Ваўруцку, Го- мелі, Іл'юбіне і інш.

У 1920 годзе адбылася вялі- кая падзея — у Мінску пачаў працаваць Першы беларускі дзяржаўны тэатр (цяпер Імя Ян- кі Купалы). У трупы тэатра былі запрошаны лепшыя артысты- амаатары, сярод іх і Кацярына Эдуардаўна Міронава.

Неўзабаве мне давелася спат- кацца з ёю на сцэне як з парт- нёркай. Яна настойліва і старан- на працавала над ролямі, уважліва прыслухоўвалася да заўваг нашага мастацкага кіраў- ніка, спрактыкаванага рэжысё- ра, яноў ішла ўсё жыццё і лепшай за яноў не было. У 1923 годзе мне адной з першых пры- сволі ганаровае званне заслужа- най артысткі Беларускай ССР.

Ірма Пятроўна ўспамінае ў сваёй кнізе пра сустрэчы з М. Фрун- зе, А. Луначарскім, А. Горнім, рас- казвае пра работу з С. Пракоф'е- вым, пра сіброў па прафесійна- народных артыстаў ССРСР І. Патар- ру, Г. Отса, Л. Александраўскаю.
«Калі цяпер я чую голас народ- ной артысткі Савецкага Саюза Ла- рысы Пампеўны Александраў- ская, — піша яна, — перада мною зноў усплываюць карціны, бача- нны ў дзясцінаве: раскінутыя с- руды ціхіх лясой палліны і лугі, бла- кітныя лустры аэраў, галі бро- нза са стройнімі сталамі і зноў ласы — цёмныя, загадкавыя, за- манлівыя і такіх думачуць... Мне асабіста зьявае з Ларысай даўна, шматгадовае дружба яшчэ па Мін- ску, а сумесная пазэдыа ў Герма- нію ў 1927 годзе на Суветную вы- ставу музыкальнага мастацтва, куды мы былі намандрываны Савецкім

Яны былі першыя

ПРАЗ УСЁ ЖЫЦЦЁ

ра-педагога Е. Мі- ровіча, перажыва- ла кожную няў- дачу, радавалася, калі дамагалася поспеху. Даруча- лі ёй розныя ро- лі: мяшчанка, вы- нушчкі, сляніак і «грандам». Удаваліся ёй і драматычныя, і характэрныя, і камедыяныя ро- лі. І ўсе яны ў трактоўцы Міро- навай былі ярка і эмацыянальна.

Адна з пер- шых работ Кацярыны Эдуар- даўны на сцэне тэатра — роля паві Журдэн у п'есе «Мальера «Мешчаны і дваранстве», якую паставіў Міроніч. Спектакль га- ты быў не зусім звычайны для нашага тэатра.

Рэжысёр у пошуках новых форм імкнуўся да арыгнальнасці, таму і ў афармленні, і ў кас- тюмах, і ў мінзансках было шмат дасцігнага і ярагна, хаця і неабавязковага. Тым не менш вобразы пана і пані Журдэн у выкананні Г. Грыгоніа і К. Мі- ронавай атрымаліся ўдалымі. Кожны выхад артысткі на сцэну выклікаў у зале вясёлае ажу- ленне і апладысментаў — яна іграла з вялікім тэмпэрамантам, была і забавная, і перанаяна- чна, нягледзячы на ўсё штурні, яны прымушаў яе рабцў рэ- жысёра і яны, дарчыні, яна рабі- ла смела і спрытна.

Праз некаторы час мы зноў сустрэліся ў малярскай п'есе «Іорж Дандэн». Яна іграла ро- лю баранесы дэ Сатаніль — вельмі карыслівай, надзьмутай і прыдуркаватой барыні. Гледа- чы ўбачылі і спаважну, стры- маную пані Замацкую ў п'есе Е. Міровіча «Настасць Каліноў- ская», і дэбюданую ветраніцу Яблоўскую ў спектаклі «Між- бур'е» па п'есе З. Курдэна, і буржуазную пані Рэвалію Юля- наўну з добрым, «прыстойным» манерамі, якая ніяк не хо- ча змырцца з новым пралетар- скім акружэннем і марыць аб заграціні і яе «культуры» (п'есе Е. Міровіча «Запыно ве- рацёны»). А воль у пастаноў- ках «Кацярына Жарнаск» па п'есе М. Кіліновіча, «Партызан- ская» К. Крапівы Міронава ста- рыла вобразы простых, сардэч- ных беларускіх сляняк. Удава- ліся Кацярыне Міронавай і во- стра характэрныя ролі. Яе Мар- грэт ў «Спадчыне» Патэра — жанчына змрочная, вистуна ня- пшасця. І твар яе быў эластэ- ны з глыбока запалым вачыма, а вялікім носам, з лютыяй у зу- бах, яна выклікала страх і жу- дацца.

А воль вобраз зусім іншага п'есе В. Гадуўчынера «Вяліка- дэдушча». Гэта прстая француз- ская жанчына, усёй душой ад- даленая інтарсам народа. У дні Парыжскай камуны яна на барынадах. Вочы яе гараць, по-

стаць рашучай і смелай, голас швёрды і перанаянаўчы. Ніякіх хістэніяў, ніякага страху.

Майстэрства К. Міронавай расце з кожнай новай роляй. Вельмі ўдала яна выступала ў п'есе Карнейчука «Платон Краччэ» у ролі маці галоўнага ге- роя — Марі Тарасаўны (1936 г.). Паважная, поўная ўласнай год- насці, ветлівая, Мар'я Тарасаўна адраду выклікае да сябе пашану. Гледач і сімпаціўны тосці, якія прыйшлі да сына на дамамоў, і сыны, калі выпадае цяжкая ха- ліна, прыгнечаны, разгублены, шукае падтрымкі ў маці. Мы з глыбінні хвалюемем соням за тым, як гэтая мужная жанчы- на спакойна і ласкава, пакаўчы руку на галаву сына, поўная трывогі і асабістага гора, стара- рэцца супакоць яго, вярнуць веру ва ўласныя сілы.

У 1937 годзе тэатр уключае ў рэпертуар п'есу М. Горкага «Апошнія». Ставіў спектакль малады, удумлівы рэжысёр М. Зораў. Для творчай дапамогі за- прасілі кансультанта рэжысёра Маскоўскага мастацкага тэатра І. Раўскага.

Неўзабаве «Апошнія» паказалі ў Маскве, і спектакль атрымаў вельмі высокую ацэнку. Крытыка адзначала высокі ўзровень майстэрства ўсёго ансамбля вы- канавцаў, у тым ліку і К. Міро- навай, якая іграла ролю вынік Фядосі. Артыстка стварыла каламатыны вобраз суровай, стройгай жанчыны. Замкнёная ў сабе, яна не чую нічога і не ба- чыць нічога. Але не... усё яна бачыць, усё разумее старая. І мы міжволі пачынаем прыслухоўвацца да яе кароткіх рэплі, у якіх толькі глыбокі сэнс.

З вялікім майстэрствам вы- канвала Міронава ролю старой, звар'іцелай Галічч у спектаклі «Без вольны ванаўты» па п'есе А. Астроўскага і якая, наўнаў, вельмі прывабная Іды ў спек- таль «Вочная стаўка» (п'есе бр. Тур і Л. Шэйніна), і драбрунаў- ская, сардэчнай цёпай Мош ў афі- нагенаўскай «Маманьчы».

Вялікай творчай удачай Каця- рыны Эдуардаўны Міронавай была роля жонкі прафесара Па- льянска ў п'есе Л. Рахманова «Неспаская старасць». Яна стварыла цёплы, душны воб- раз рускай інтэлігенткі.

У 1939 годзе за выдатныя песпелі Кацярыне Эдуардаўне Міронавай надалі званне заслужа- най артысткі рэспублікі.

Вайна. Беларускі дзяржаўны тэатр эвакуіруецца ў Томск. Каця- рына Эдуардаўна, здароўе якой вельмі пагоршылася, усё ж іграе ў некаторых п'есах, яна, як заўсёды, прывабная ў невяліч- кай ролі цёткі Ганны Іванавны ў спектаклі «Хлопец з нашага горада» К. Сіманава, бойкай Па- лашы ў пастаноўцы «У стэпах Украіны» А. Карнейчука і вясё- лых Паланеў ў «Прымаках» И. Купалы.

Радасць вяртання на радзю ў 1944 годзе, сустрэча з сям'ёй, з якой Міронава была разлучана ў час вайны, на кароткі момант асвятлялі яе жыццё. Але аслабе- лася сэрца раптам перастала біць. І тэатр страціў таленавітую артыстку, якая ўсё сваё сілы аддала беларускаму мастацтву, народу.

Вольга ГАЛІНА- АЛЕКСАНДРАўСКАЯ, народная артыстка БССР.

ЗВІНІЦЕ, ЦЫМБАЛЫ!

У. КУЗНЯЦОВА. Мелодыя. (Шамот).

15 ВЕРАСНЯ У НАШАЙ ГАЗЕЦЕ БЫЎ АПУБЛІКАВАНЫ СПІС КАНДЫДАТАў, ВЫЛУЧАНЫХ НА АТРЫМАННЕ ДЗЯРЖАЧНЫХ ПРЭМІІ БССР У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ, ЖУРНАЛІСТЫКІ, ВЫЯВЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА, МУЗЫКІ І КАНЦЭРТНА-ВЫКАНАУЧАЙ ДЗЕЙНАСЦІ, ТЭАТРА...

РАЛЬНАГА МАСТАЦТВА, КІНЕМАТАГРАФІІ. СЕННЯ МЫ ПАЧЫНАЕМ АБМЕРКАВАННЕ ВЫЛУЧАНЫХ ТВОРАў. ЗАПРАШАЕМ ПРЫНЯЦЬ У ІМ УДЗЕЛ УСІХ ЖАДАЮЧЫХ.

НА АТРЫМАННЕ

БССР 1967 года Саюз мастакоў рэспублікі

Вылучыўшы і прызначыўшы мастакоў, якіх мы лічым найбольш прасяцаючымі і творчымі ў нашай мастацкай дзейнасці.

В. Цірко сёння трымае ў сваіх руках перадачу, якая перадае гэтае імя ў нашай мастацкай дзейнасці.

В. Цірко ніколі не абмяжоўваецца наваколлем сваёй майстэрні. Яго майстэрня — уся Беларусь. Адсюль — багацце, разнастайнасць тэматкі.

В. Цірко — адзін з тых мастакоў, якія шукалі і шукаюць новыя падыходы да вырашэння асобных праблем развіцця мастацтва.

МАЙСТЭРНЯ—УСА БЕЛАРУСЬ

характэр нашай роднай зямлі. На атрымлівае прэмію вылучана сэрца палкаўца мастака — афіцэра Беларускай арміі ў Вялікай Айчыннай вайне.

У адным з іх — «На раці Бароў» — В. Цірко неўмінна вылучае дробязныя дэталі, піша шырока, свабодна, прымушаючы глядзец і захопліваючы буйнымі аб'ёмамі.

В. Цірко часта наведвае пудзень і захад рэспублікі, ведае яе паэтычныя куткі ў розным уяўленні. Але асабліва любіць майстэрню злата журавінай вясніны. Гэты парк прысвечаны адзін з лепшых яго твораў — «Дрэвы сцінулі лісьце, напісаны шырока і смела.

«Брацкае» — другі пейзаж сэрца. Хто хоць раз наведаў гэты пейзаж куток рэспублікі, той назаўсёды палюбіў прыазёрны пейзаж гэтых месцаў.

В. Цірко палюбіў прыазёрны пейзаж і пракалоў яго наваколлем. Мастак здолеў адчуць і перадаць мелодыю брацкага пейзажа гарадскога мастака з адным агульным уяўленнем.

З вадкай любоўю піша мастак наш сэрца Нёман. Ён не аднойчы расказаў пра яго, імкнучыся з кожным разам паўна адчуць і адлюстраваць свае аб'явіццё магутнай ракі.

В. Цірко часта наведвае пудзень і захад рэспублікі, ведае яе паэтычныя куткі ў розным уяўленні. Але асабліва любіць майстэрню злата журавінай вясніны. Гэты парк прысвечаны адзін з лепшых яго твораў — «Дрэвы сцінулі лісьце, напісаны шырока і смела.

«Брацкае» — другі пейзаж сэрца. Хто хоць раз наведаў гэты пейзаж куток рэспублікі, той назаўсёды палюбіў прыазёрны пейзаж гэтых месцаў.

В. Цірко палюбіў прыазёрны пейзаж і пракалоў яго наваколлем. Мастак здолеў адчуць і перадаць мелодыю брацкага пейзажа гарадскога мастака з адным агульным уяўленнем.

талантам мастака. Потым з'явіўся і пейзаж «Вясня. Заціла вярба», поўны ўрачэнасцю, вясновага багацця фарб.

В. Цірко настойліва выпрабоўвае разнастайныя выяўленчыя сродкі. Піша Палессе пры розных умовах і ў розную пару года. Ён шмат разоў наведваў Мазыр і яго ваколіцы — гэтую Беларуска-Швейцарыю, як кажуць у народзе. Падарожніцтва па Прыпяці, пісаў дзесяткі эцюдаў. Па-ступова выкрываліся яго буйныя творы — «Сказ аб Палессі». Гэты пейзаж-карціна — значная творчая перамога мастака на шляху стварэння эпічнага вобраза роднай прыроды.

Многія творы В. Цірко атрымалі шырокае прызнанне грамадскасці, упрыгожваюць мастацкія рэспубліканскія і саюзныя выставкі. Новая серыя яго пейзажаў, вылучаная на атрыманне прэміі, з'яўляецца значным крокам у яго творчасці.

Гэтая серыя вартая Дзяржаўнай прэміі БССР.

П. ГЕРАСІМОВІЧ, мастацтвазнаўца.

Нематчыма пераацаніць значэнне народнага артыста БССР Іосіфа Іосіфавіча Жыноўца — выдатнага выканаўца, дырыжора, кампазітара і музычна-грамадскага дзеяча — для развіцця прафесійнай музычнай культуры Беларускага народа.

Выхадца з Беларускай вёскі, І. Жыноўца з дзяцінства гораха палюбіў цымбалы. Настойліва заняты спрыялі раскрыццю яго таленту. Ужо ў пачатку дзяцінства І. Жыноўца, пішы падлетка, удзельнічае ў першых паказах Беларускага мастацтва ў Маскве. Для павышэння тэатральнага ведаў ён паступае ў Мінскі музычны тэхнікум, а потым у Беларуска-журналістычны кансерваторыю і пасляхова заканчвае яе па спецыяльнасці (выканаўца і кампазітар).

І. Жыноўца выступаў як выканаўца ў розных гарадах Савецкага Саюза і ўсёды карыстаўся найвышэйшым паважаннем. На адным з усеагульных конкурсаў ён заваўвае званне лаўрэата.

Найбольшым размахам дзейнасці Іосіфа Іосіфавіча прымапа на наступныя перыяды, калі ён становіцца выдатным Беларуска-журналістычным кансерваторыі па класу цымбалы і арганізацыі вяртання калектыву — аркестр народных інструментаў.

Прага да новага — гэтыя словы, бадай, найбольш дакладна і поўна характарызаваць І. Жыноўца як мастака. Прага новага нахіла яго на ўдасканаленне цымбалы, удзельнічае ў аркестр інструментальных, духавых інструментаў. Прага новага дапамагла ўзяцца за цяжкую і высокаародную працу аб'яднання і вывучэння танцавальнага і інструментальнага фальклору. Гэтая ж якасць нарадзіла выдатны калектыв, які па праву пазнавае за сабою высокага і заканамернага прызнання заслуг свайго кіраўніка.

Рэпертуар аркестра вельмі разнабаковы. Пачаўшы з самых простых п'ес, ён і цяпер выконвае самыя складаныя. Вялікую ўвагу аддае Іосіф Іосіфавіч нацыянальнаму рэпертуару, рэгулярна працуе з Беларускай кампазітарамі.

У 1964 — 1966 гадах аркестр абнавіў свой рэпертуар. Новыя праграмы, якія вызначаюць разнастайнасцю і складанасцю, сведчаць аб абсалютна высокаму таленту. У рэпертуар уваходзяць творы кампазітараў усіх часоў — ад Баха і Моцарта да Шостакавіча і Пракоф'ева, але галоўнае месца займаюць творы сучаснага Беларуска-журналістычнага аркестра Д. Смольскага, і сапраўды тэма каласальных п'ес — Я. Шкварца і фантазія на тэму Беларуска-журналістычнага аркестра Д. Камінскага, і сапраўды тэма каласальных п'ес — Я. Глебава і «Каласная сюіта» П. Падкавава. У гэтых

Калі гаворка ідзе пра людзей, апантаных мастацтвам, якіх аб'ядноўвае не толькі талент, але і пачуццё абавязку, адказнасці за лёс роднага мастацтва, дык сэрца іх першачасна дасягае назваў Іосіфа Іосіфавіча.

Я з вялікім задавальненнем даведваўся пра вылучэнне І. Жыноўца на Дзяржаўную прэмію БССР і лічу, што прысуджэнне яму гэтай высокай прэміі будзе свачасова і справядлівым.

Анатоль БАГАТЫРОў, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

«СЭРЦА НА ДАЛОНІ»

Ў ЮГАСЛАВІІ

Югаслаўскае выдавецтва «Народная кніга» вылучыла ў перакладзе на сербска-хорватскую мову рамана Івана Шамкіна «Сэрца на далоні».

«Раманіст дасягнуў, — гаворыцца ў пасляслоўі Л. Захаравы, — найвышэйшага: выдатнага, жыццёвага ўвасаблення вобразаў галоўных герояў, праз якіх паказана значныя дэбаты, узамежнага доверы і разумення, барацьбы за праўду...»

Гаворачы пра праблематыку рамана І. Шамкіна, даследчык адзначае «тэматычныя кантакты» рамана з лепшымі творамі савецкай прозы. Л. Захарав лічыць гэты рамана найбольшым творчым дасягненнем І. Шамкіна.

Творчасць І. Шамкіна, як і творы А. Куляшова, М. Танка і іншых Беларуска-журналістычнага гаворачы Л. Захарав у заключэнне, здобліў шырокае прызнанне ў Савецкай Саюзе. Гэта «падзяраджа», што на Беларусі, на мове, якой гаворачы ўсёмілны чалавек, сёння ствараецца літаратура, сфера уздзеяння якой распасціраецца на значна больш шырокіх прасторах...»

А. МАЖЭЙКА.

РОДНАЯ ЗЯМЛЯ—ВЕЧНАЯ ЛЮБОЎ

На адной з вулачак зямлянага прыгарада Віліяні сталі старыя дома. Маля іхому вядома, што сённяшнімі, дык жыве ў гэтым доме і Іосіф Зоська Верас, актыўна дзельніца літаратурна-культурнага руху былой Заходняй Беларусі — Людвіга Антоўнаўна Сіціцка (па мужу — Войціч).

30 верасня спалучыцца 75 гадоў з дня нараджэння Зосі Верас (тані псеўданіма абрала яна сабе ў свой час).

Вядомасць ёй прынес найперш Беларуска-польска-руска-лацінскі батанічны слоўнік, выдадзены ў 1924 годзе ў Віліні. (Над слоўнікам Зоська Верас працавала, пачынаючы з 1913 года). Неўзабаве ж яна становіцца арганізатарам, выдаўцам і рэдактарам адзінага ў Заходняй Беларусі часопіса для дзяцей — «Заранкі». Часопіс выходзіў на працягу 1926—1931 гадоў. Лепшыя літаратурныя сілы Заходняй Беларусі таго часу — Галіш Леўчыч, Міхась Машара былі залучаны ў педэдактычны актыв. Часопіс выходзіў на міжрэччю сродні спачатку Беларускага пасольскага клубу пры польскім сейме, потым — прыватных ахварадаўцаў.

А больш за ўсё за ўласны кошт выдаўца. Вялікай любові да сваёй справы, энтузіязму рэдактара абавязана «Заранка» свайму адносна доўгаму існаванню. Ім таксама абавязаны дзякуючы і больш дзедзі ў заходнебеларускіх вёсках і гарадах, якія так ахвотна чыталі «Заранку!»

У «Заранцы» з вершамі і замалюнкамі для дзяцей выступала і сама Зоська Верас. Цяга да літаратуры прабудзілася ў ёй яшчэ дзедзі ў гарадах, у сувязі з агульным амяўленнем літаратурна-грамадскага жыцця ў Беларусі пасля 1905 года. Людвіга Сіціцка друкавалася яшчэ ў «Нашай ніве». У зборніку «Беларуская дакстрычналія паэзія», выдадзеным Сябета Акадэміі навук БССР, змешчан, у прыватнасці, першы «Песня сираты», друкаваны ў 1911 годзе ў «Нашай ніве» пад псеўданімам Мірко. Нізкай вершаў Зоська Верас была прадстаўлена ў свой час у «Хрэстаматыі» І. Двараніна (1927).

З напісаннага ёй і надрукаванага ў «Заранцы» ўвагу атрымалі «Сітуацыя ўзлісця ў нас бязоры і асіны» (легенда), апавяданні «Калідзімі», «Прышчэла вясня», «Першыя кветкі», першы «Чароўны ірай» і інш.

Сама па сабе спецыялісткай арганом, у 30-я гады Зоська Верас шмат увагі аддала культуры на сьле, радзючы часопіс «Беларуская борца» (1934 — 1937), змяшчаючы ў ім артыкулы аб пчалірыстве, агародніцтве, садаводстве.

Цікавымі старонкамі ў біяграфіі Зосі Верас з'яўляюцца яе сустрэчы са шматлікімі дзеячамі літаратурна-

ВЕЛІЧ КУПАЛАВА СЛОВА

Кніжку Р. Бярозкіна «Свет Купалы» я чытаў з захопленнем. Гнаў старонку за старонкай, не спыняючыся нават там, дзе хацелася падумаць. Дужа ж цікава было адкрываць нібы навіна не раз чытанні і, здавалася, добра і даўно вядомыя творы, у якіх даследчык выяўляе раптам столькі няызанага для мяне зместу. І ўсё нарцела: што яшчэ скажа ён вось пра гэты твор...

Таму я радуся, убаўчыўшы «Свет Купалы» ў спісе кніг, вылучаных на Дзяржаўную прэмію. І мне хочацца падзяліцца сваім ўражаннем.

Для мяне ясна, што кніга «Свет Купалы» заслугоўвае самай высокай ухвалы — гэта натхненна і прачулае, незвычайна глыбокае і арыгінальнае працягненне творчасці Купалы. Перад камі — усеабаўмае даследаванне купалаўскай спадчыны, пэўна, сур'ёзна і прадумана канцэпцыя творчасці нацыянальнага гена.

Паслядоўна і глыбока расцвятае Р. Бярозкіна ідэю-мастакіўскую эвадзію Купалы, выяўляе сваеабаўмае, непаўторнасць яго паэтычнага мыслення, паказвае значэнне яго творчасці для сучаснасці і на-

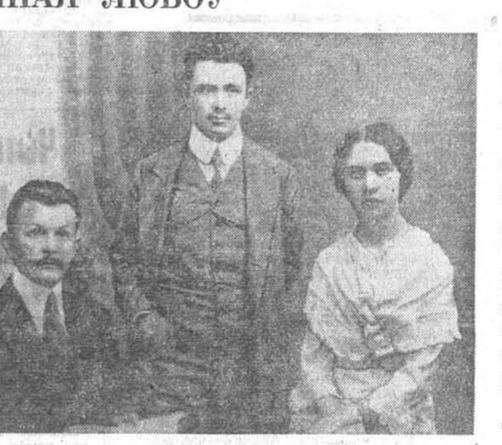
шадкаў, прасочвае сувязь сучаснай Беларускай паэзіі з творчасцю Купалы.

Кніга напісана літаратурна-знаўчым і крытыкам, якому даводзіцца «падмацоўваць» свае думкі сацыялагічнымі разважаннямі, спасылаюцца на многія даследаванні і факты літаратурнага жыцця (усё гэта робіцца ў меру і дарочна), весті літаратурна-знаўчыя спрэчкі (іх шмат, бо Р. Бярозкіна крытычна падшоў да ўсіх даследаванняў, якія мелі пэўнае значэнне для купалаўскага знаўства; праўда, спрачачоны ўвогуле слухаю, мне падалося, ён часам у спрэчцы забываецца, што даследчык, чы ірэнны ён называе, наўрад ці прытрымліваюцца цяпер калісьці выказаных памысловых думак).

«Свет Купалы» Р. Бярозкіна мае ўсе адзнакі акадэмічнасці: чытаць, аналізі, літаратурна-знаўчыя разважання, тэарэтычныя палеміка адносна купалаўскага творчага метаду і г. д.

Але гэта не абцяжарвае кнігу — яна напісана страгна і ўхвалявана, у даследчыку ўвесь час адчуваецца субсідэнка, які ўголас з захопленнем чытае Купалаўскае і адкрывае новае ў купалаўскай паэзіі, сам тут жа радуецца гэтым адкрыццям.

Думкі Р. Бярозкіна ўзбагачаюць наш разумеанне гістарычнай перспектывы Беларускай паэзіі. Спаласло на адзін толькі прыклад. Прычына з'яўлення паэмы «Сон на Кургане», на думку крытыка, выходзіла «за рамкі купалаўскай творчасці, выяўляючы пэўныя знакі-мернікі развіцця Беларускай літаратуры ў цэлым. Заклачыла гэты прычына, гэта логіка воль у чым: добра засвоўшы —

На здымку — Людвіга Сіціцка (Зоська Верас) і Рамуальд Зішкевіч, стале Галіш Леўчыч, Варшава, 1914 год.

грамадскага руху як у дарэвалюцыйны час, так і ў заходнебеларускіх умовах. У Варшаве, напрыклад, будучы на курсах агародніцтва і пчалірыства, яна пазнаёмілася з Міхалом Федароўскім, Галішом Леўчычам, Рамуальдам Зішкевічам. У 20-я гады яна сутыкаецца з Б. Тарашкевічам, Ран-Міхалюўскім, А. Уласавым. Зараз Людвіга Антоўнаўна піша ўспаміны — аб грамадскім гуртку Беларуска-польска-руска-лацінскіх моладзі 1909 года, аб сваім жыцці ў Варшаве 1913—1914 гадоў, аб справе «Заранкі». Адным з самых шчаслівых, незабытых момантаў свайго жыцця Людвіга Антоўнаўна лічыць сустрэчы ў Мінску ў 1916—1917 годзе з Максімам Багдановічам. Успаміны аб тым сустрэччэ «Літаратура і мастацтва» прымае сёння ўвазе чытача.

Жыве Людвіга Антоўнаўна з 1923 года ў Віліні. У 1938 годзе яна паспелася ў прыгараднай акаліцы, пабудаваным дом проста спрод лесу, на адным з узгоркаў, расцвіццёшым палюня. Мы дабраліся да яе хаты між маладзёных хвайнёк, поўных ліловых верасоў і водару жытця.

«Тут я не далей ад людзей, а бліжэй да іх», — гаварыла нам Людвіга Антоўнаўна.

У сваёй любові да прыроды Зоська Верас спраўдзіла блізка да людзей. Ім яна аддала ўсе свае веды пра яе, усю сваю народную Беларуска-польска-руска-лацінскі бары любіць да роднага краю, да роднага слова.

Добрага Вам здароўя, Людвіга Антоўнаўна, добрага плёну ў працы!

Алег ЛОЙКА,
Іван САЛАМЕВІЧ.

Вячаслаў АДАМЧЫК. Зборнік апавяданняў «Міг бісквіці», Р. Бярозкіна. Пад адной вокладкай. «Літаратура і мастацтва», 17 снежня 1966 г.

М. Ярош. Праўда чалавечага сэрца. «Малодосць», № 2, 1966 г.

Р. Шыраба. Пачуццё стылю. «Полымя», № 5, 1966 г.

А. Мажэйка. Паэма пра брацтва народаў. «Літаратура і мастацтва», № 26, лістапада 1965 г.

Рыгор БЯРОЗКІН. «Свет Купалы», літаратурна-крытычнае даследаванне. М. Луманін. Свет Купалы. «Літаратура і мастацтва», 7 чэрвеня 1966 г.

І. Курбана. Падарожніцтва ў знамя. «Звязда», 10 чэрвеня 1966 г.

М. Ярош. Свет Купалы. «Полымя», № 6, 1966 г.

А. Зарычкі. Прынікненне ў свет паэта. «Беларусь», № 7, 1966 г.

А. Лойка. Адкрыццё паэта. «Вопросы литературы», № 3, 1967 г.

Анатоль ВЯРШЫНСКІ. Зборнік вершаў «Тры цішыні». Ул. Война. Галоўны герой — чалавечнасць. «Мінская прэда», 24 верасня 1966 г.

В. Каваленка. Неспакойная цішыня. «Літаратура і мастацтва», 14 настрычкіна 1966 г.

Л. Брандэрман. Думайце, хлопцы, думайце! «Знамя юности», 13 настрычкіна 1966 г.

Д. Бугаёў. Сповідзь даверліва і шчыра. «Полымя», № 11, 1966 г.

А. Мажэйка. Адчуванне неспакою. «Беларусь», № 11, 1966 г.

М. Стральчук. Незвычайнасць звычайнага. «Малодосць», № 1, 1967 г.

Д. Кавалёў. Надзейная аснова названым. «Дружба народаў», № 4, 1967 г.

П. Васючэнка. Паход у глыбіні. «Чырвоная змена», 11 мая 1967 г.

Сяргей ГРАХОЎСКІ. Зборнік вершаў «Памяць». Ф. Яфімаў. Талент дэбаты. «Літаратура і мастацтва», 23 ліпеня 1965 г.

Ул. Юрвіч. На добрую паміць. «Савецкая Беларусь», 24 верасня 1965 г.

М. Аржака. Мера патрабавальнасці. «Полымя», № 1, 1966 г.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА ТВОРЫ, ВЫЛУЧАНЫЯ НА ПРЭМІІ

Генады КІСЛЯЕў. «3 думай пра Беларусь», кніга літаратурна-даследчы артыкулаў.

С. Місюк. Мастацкі старонкі гісторыі. «Звязда», 19 жніўня 1966 г.

В. Рагоўш. 3 думай пра родны край. «Літаратура і мастацтва», 18 настрычкіна 1966 г.

С. Александроў. 3 думай пра Беларусь. «Полымя», № 11, 1966 г.

А. Мажэйка. Вершыць тэме. «Малодосць», № 11, 1966 г.

М. Базаровіч. 3 думай пра Беларусь. «Беларусь», № 2, 1967 г.

В. Дзялінаў. Новыя пра польска-беларускія Беларуска-польскія і руска-польскія сувязі другой паловы XIX ст. «Савецкое слава-наведанне», № 3, 1967 г.

Новым КІСЛЯЕў. Кніга паэзіі «Аповесці аб прасаваным пароху».

Ф. Яфімаў. Думка і пачуццё. «Полымя», № 2, 1966 г.

Р. Бярозкіна. Дабро, якое знамаецца. «Літаратура і мастацтва», 23 студзеня 1965 г.

У. Прыходзька. Жывое сэрца паэзіі. «Нёман», № 2, 1965 г.

Пятрыч МАКАЛЬ. Зборнік вершаў «Круглы стол». «Літаратура і мастацтва», 11 снежня 1964 г.

В. Ільін. Паэзіяны час. «Мінская прэда», 8 снежня 1964 г.

Г. Бурдулін. Працяг рукі «Літаратура і мастацтва», 2 лістапада 1965 г.

А. Вяршынін. Талент стале. «Полымя», № 5, 1965 г.

Пімен ПАНЧАНКА. Зборнік вершаў «Пры святле маланкі». Р. Бярозкіна. Дзейная чалавечнасць. «Беларусь», № 8, 1966 г.

А. Вяршынін. Аб жыцці, аб людзях, аб сабе... «Літаратура і мастацтва», 12 жніўня 1966 г.

С. Грабоўскі. Хачу падзяліцца радасцю. «Звязда», 1 мая 1966 г.

А. Яценко. Дарэчка паэзіі. «Полымя», № 8, 1966 г.

В. Сянкевіч. Маланна асветляе дарогу. «Літаратура і мастацтва», 3 лютага 1967 г.

Л. Салавей. Высокі ўзлёт. «Савецкая газета», 5 лістапада 1964 г.

З. Багданова. Суворы паміць. «Літаратурная газета», № 149, 1966 г.

Нас ахапіла і радасць і трывога. Радасць, што назімае нашага дарагога паэта, і трывога за яго здароўе, яго жыццё.

Як доўга ён з намі пабудзе? Было гэта недзе ў палове верасня 1916 года.

У «Беларускай хатцы» на Захар'еўскай вуліцы, № 18 — сталюўці Таварыства памачы ахварам ваіны — кожны вечар збіраліся як сябры, так і праўднікі Камітэта Таварыства, каб разам сараціць вольны вечар, падзяліцца думкамі ды ўражаннемі перажытага дня.

Цілер вестка аб прыездзе М. Багдановіча дала новую тэму для гутарак і адначасова новую абавязак. Трэба было падумаць загалда, дзе ён будзе жыць? Перабрачычы розныя магчымасці, затрымаў на тым, што найлепш будзе навіць пакой у Бадудзі.

З Бадудзі з сёстрамі Раняй і Чорняй жыў на маленкай пхай вуліцы Малой Грыгор'еўскай у доме Рэдыні. Далок стаў у глыбіні панадворна, за домам быў садок, студня. Ціха, спакой, добрае паветра. Квадэра (там больш ніхто не жыў) мела тры пакоі: два займаў З. Бадудзі з сёстрамі, а трэці — валькі, светлы, з асобным уваходам — кабынам стаў пусты. (У гэтым пакоі я пасля жыла некалькі месяцаў са сваёй маці).

З Бадудзі хутка дагаварыліся. Ён бы рады мець пад сваёй страхой такога гасця.

Нарэшце ў канцы верасня ці мо ў пачатку настрычкіна М. Багдановіч прыехаў. Спатаў яго А. Смольч і прывёз у «Беларускую хатку», дзе мы ўвесь грамадскі чакалі іх з нецярплівасцю.

Сардэчны, скармыні і просты М. Багдановіч адразу заваяваў агульную сімпатыву. Ужо ў канцы вечара здавалася, што ён даўно з намі, што ўсім блізка і дарагі. Тым больш трыгоўка яго бледнасць і бісквічы ад гарачы вочы. Напхалў зусім мала.

Пасля гарбаты сядзел надоўга. Трэба было змучанама дарагой адпачыць. На квадэра адыял Багдановіча Смольч, Галубок і Фальскі.

Дагаварыліся, што Багдановіч будзе ставацца, як і мы ўсе, ў сталюўцы, але будзе тут мець і сяданні і вачары.

Мая маці ў той час была загачынаць сталюўці, і мы жылі тут на месцы. Так што мы з Багдановічам бачыліся па тры разы на дзень, а вачары, як заўсёды, праводзілі разам з цэлай нашай грамадскай М. Багдановіч, Фальскі, Галубок, Смольч, часта Ядвігін III, я...

Праз тры дзён выявілася, што Максім вельмі мала дбае аб сваім здароўі. Найчасцей забываўся прыняць лярварствы, не прыносіў іх з сабой. Як кожны такі хворы, не любіў, каб яго прыпаміналі аб лярварствах, а тым самым аб хваробе.

Тадзі ўмяшлася мая маці. Утаварыла яго аддаць ёй усе лярварствы і сама яго іх давала ў адпаведны час. Новыя дозы хоць небудзь з нас прыносіў з анкіт, так што ён не патрабаваў аб сваім лярвоні думачы і лярвацціна. Не толькі да лярвення, але наогул да ўсіх спраў, што датычылі яго самога, адносіўся даўна абыякава.

Восень, дождж, на вуліцах мокра, а Максім бес галёшаў. На нашы заўвагі толькі адмахваўся. Нарэшце Смольч, некалькі дзён адмахваўся, як і чужы Максім носіць, купіў галёшаў і прынес іх у нашы пакоі ў «Беларускую хатку». Колькі там было просьбаў, тлумачэнняў: «Даўце мне спакой». Абвясціў: «Не буду на-

«Выбахайце, кажу, але фантычна ва ша ахваря нічога дзеям не дае». «А гэта пабачым», — некалькі загадкава адказаў.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

Анатоль Іосіфавіч Жыноўца

Пятніца, 29 верасня 1967 г.

ЕН АДЗІН — АРКЕСТР

Мне пазнаўці сьвэр.
— Уце сьвэр вечаў зямлі?
— Не, А што?
— Тады чынаюць і клубе.
У нас — музычныя вечаў. Паслуха-
ць, даражы, аднаго балюста.
— Балюста? Розьнік там паўпору,
дапаўняць валюста...
— Гэта не проста старомодны
балю, а нешта іншае, надвычайнае.
Абавязкова прыходзь. Клубе
— не паказваюць, а паказваюць.
Калі кліяцца сьвэр, яму трэба
верніць. Змірыўшыся з думкаю аб
страчаным вечаў, я ляхнуў на
маніраўт.
Рэаль, скарпіна, усемугомны
сімфанічны аркестр — гэта агучы-
нарыць і фізічна зраўнававаць
пэўнасьцю сур'янаў музыкі. Але
на гэты раз здавалася, што ў глі-
дзельнай вачэ сабраліся адны пры-
хільнікі «аркестра» балю. Служы-
чы ўсёв вечаў бівалі Анатолю
Бяльве, не адпачуваўшы яго са
сваёй. Ён ахвотна іграў яшчэ і
яшчэ.
Пазней, калі я пазнаёміўся з
Анатолем Бяльвем, я даведаўся,
што ён наваў з канцэртаў і наў
сарана ірвін чатырох частак сьвэр-
тэ: Францыя, Англія, Італія, Бель-
гія, Індыя, Цэйлон, Іран, Егіпэц,
Нігерыя, Сенегал, Аўстралія, Но-
вую Зеландыю...
У чым жа прычына такога пось-
пэку і за гэтыя дзесяцігодзьдзі
радыме? Надвычайнае майстэр-
ства, ювэрліна тэхніка, строгасьць
у адборы рэпертуару, бясспрэч-
ныя яшчэ ў 1957 годзе на між-
народным конкурсе балюстаў, у
якім удзельнічалі прадстаўнікі 32
краяў, ён заваяваў залаты дыяда-
ма. Але не меншае захапленне выклі-
нае сам балю, які стаў дэдукацый-
на тэхнічнаю пошуку і творчай дум-
каю Анатоля Бяльве і яго спэра-
—маладога канструктара Маскоўска-
й аркестры італьянскай імя Савец-
кай Арміі Юрыя Балюкіна, ужо не
балюстаў, а перманэнтнаў зна-
чэньні гэтага слова, а сваёсаволь-
ным, унікальным музычным ін-
струмэнтам (які да гэтага часу, на
жаль, не атрымаў самастойнай на-
звы).

У час адной з гаспадары на Еў-
ропе Бяльве ляхнуў электронны
арган. Багацьце тэмбравых фарбаў,
яго магучасьць былі здзіўляючыя.
Малады музыкант заапаўнава-
дзіўна стварыў балю, выкары-
стаўшы магчымасьці электронага
аргана. У думках ён ужо чаўнуў
чужы інструмэнт, на які можна
гучаць музыка самых розных на-
прамаў і часоў: поліфанія Баха
і востры гарманічны запалонаў
савані сучасных твораў, народныя
песні і складаныя манцэрт у ан-
самбл з сімфанічным аркестрам.
Для гэтага балю пачаў ён шукаць
яго магчымасьці. Навунасьць нбы
двух «сымфоні» — мехі і наўнай
пэдаля дазваляць наўдзі музыка-

Рэспубліцкі ЭКРАН

У кастрычніку на экраны выхадзіць новы ма-
стацкі фільм вытворчасці кінастудыі «Беларусь-
фільм» «Запомнім гэты дзень».

— Да жыццёвага матэрыялу, які лёг у аснову
нашай кінакарціны — пасажавае рэжысэр-пастаноў-
шчык Ул. Корш-Сабын, — я звяртаюся не ўпер-
шыню. Добра памятаюся работа над адной з
ранніх маіх стужак «Першы ўздох» выпускнай
студыі «Беларужкіно» ў 1933 годзе. Акрамя
жыццёвага матэрыялу, я перапрацаваў і нечым
гэтай кінакарціны. І вось праз трыццаць з нечым
гадоў новы фільм уваскрашае на экране старонкі
даўкай, але незабытай гісторыі, складанай,
царкай, геранічнай. Сізырнай карціны, напісанай
Аркадзем Куляшоў і Максімам Лужаніным, за-
цікаваў мяне не толькі таму, што ён звернуты да
добра вядомага мне, хваляючага матэрыялу, але
перш за ўсё таму, што ён працягваў размову, па-
чатку мной разам з гэтымі аўтарамі ў двухсерыйным
фільме «Першы выпрабаванні», створаным на матывах тры-
гоў народнага паэта Беларусі Якуба Коласа «На ростанях»...

У галоўных ролях у новым фільме здымаліся Юры Пу-
зыр, Аляксандр Патапаў, Святлана Макарава, Фаіна
Нікіціна, Уладзімір Белакору, Мікалай Яромэнка, Леў За-
латухін.

На экраны выхадзіць і новая двухсерыйная мастацкая
кінааповесць вытворчасці Маскоўскай кінастудыі імя Гор-
кага «Журналіст» (аўтар сцэнарыя і рэжысэр-пастаноў-
шчык Сяргей Герасімаў). Фільм атрымаў на V Маскоўскім
міжнародным кінафэстывалі Вялікі прыз. Галоўныя ролі
у фільме выконваюць Юры Васільеў, Галіна Польскіх,
Сяргей Ніканенка, Ніна Фядосава, Тамара Макарава, Ся-
ргей Герасімаў.

У гісторыі айчынага тэатра вядана месца займае імя
Барыс Асенкавай. Гэтай худоўнай рускай актрысе, яе
сапраўды трагічнаму лёсу прысвечана новая мастацкая кі-
настужка «Зялёная карта», створаная рэжысэрам Янам

Кадр з фільма «Журналіст».

Кадр з фільма «Журналіст».

Фрыдам па сцэнарыі Аляксандра Гладкова на кінастудыі
«Ленфільм».

У карціне паказана шырокая панарама тэатральнага жы-
цця Санкт-Пецярбурга 30-х гадоў XIX стагоддзя, сьрод яе
«дзеючыя асобы» выдатныя карыфеі рускай сцэны Каратыгін,
Саснікі, Дюро, Мартынаў і інш. У ролі Асенкавай зьявілася
маладая актрыса Наталія Ценюкова. У астатніх ролях заня-
ты Аляксандр Барысаў, Уладзімір Часнакоў, Аляксандр Сус-
нін, Ігар Дзімітрав, Таццяна Пільчэка, Ірына Губанова.

Аповесці Эмануіла Казакевіча «Сэрца сьвэр» легла ў аснову
аднайменнага фільма, створанага рэжысэрамі Ранітай
і Юрыем Грыгор'евым на Маскоўскай кінастудыі імя Гор-
кага.

У ролі Акімава здымаўся ў фільме Уладзімір Фралоў, у ро-
лі Белазэравай — Ала Мешчараква.

Падзеям мінутаў вайны прысвечаны і новыя мастацкія
кінафільмы «Месцы тут іхія» (кінастудыя «Масфільм»), «Про-
ста дзядушка» (кінастудыя імя Горкага), «Арэна» (кі-
настудыя «Масфільм»).

У апошні час сьрод кінематографістаў зноў разгарэліся
спрэчкі аб экранізацыі літаратурных твораў. Есьць прыхільнікі
экранізацыі і яе праціўнікі. Пакуль ідуць спрэчкі, экранізацыі,
аднак, працягваюцца і займаюць значнае месца ў вытворчых
планах студыяў. У кастрычніку на экраны выхадзіць яшчэ адна
стужка-экранізацыя — «Віш на матывах славаўтай аповесці
Рожэля. Фільм паставілі на кінастудыі «Масфільм» выпускнікі
рэжысёрскіх курсаў К. Ярышоў і Г. Крапачоў пад кіраўніц-
твам вядомага рэжысэра А. Птушко.

— Казачыя фантастыка перастала, на наш погляд, дзейні-
чаць на людзей, — гаворыць аўтар фільма. — Пяццязі ў век
касмічных зьявіў дзядушкі каго-небудзь ляхаўтам на памале...
І мы захацелі паказаць па-чалавечы матываваным ўмнікі, якія
пры сваім ажыццяўленьні прыводзіць да фантастыкі...

У галоўных ролях у фільме заняты Леанід Кураўлеў, На-
таля Варлей, Аляксей Глазырын.

Для самых юных глядачоў у кастрычніку будзе дэманстра-
вана новая каларыява шырокаэкранная стужка па матывах
арабскіх казак «Чароўная лямпа Аладзіна». Пастаноўшчык
Б. Рышараў (Маскоўская студыя імя Горкага).

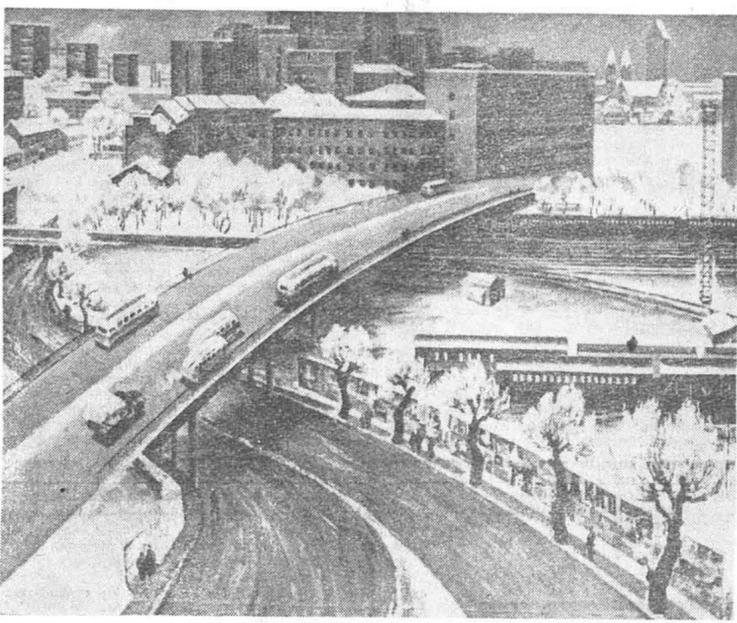
ПАКЛОН ТАБЕ, НАСТАЎНІК!

[Заканчэне. Пачатак на 1-й стар.]
стаўнік—проста зямства...
— Я згодзен з гэтым, адказ-
вае Рыгор Якаўлевіч. — І тым не
менш, такія людзі сьрод педаго-
гаў ёсць. У медыцынскім інстытуте
не трапіў, у політэхніцы—таксама,
— з пайдў у педагогіцы...
Ёсць, ёсць сьрод настаўнікаў такія
людзі. Чаго там гаварыць... Мы пра-
гэта многа думаем. Але ж які прэ-
сэдаб абітурыентаў? Пры па-
ступленьні, скажам, на факультэт
журналістыкі можна правярць,
як чалавек лічы. Ды і гэта не заў-
сёды высветліць... А ў таго, хто па-
ступіў у педагогіку, яму, ці тэх-
ніку, што спытаеш? Ці любіць
сваё будучую профэсію? Вядома,
скажа, любіць... Мы рэкамэнда-
лі прымаць у педагогічныя наву-
чальныя ўстановы толькі тых, хто
мае адпаведную рэкамэндацыю
педаляктыву школы, якую скон-
чыў абітурыент. Але, прызнацца,
не заўсёды гэта выконваецца. Ды
і зноў-такі, такая мера не выра-
шае пытаньня...
— І апошняе пытаньне да вас,
Рыгор Якаўлевіч. Настаўнік ву-
чыць... Але ж і настаўніку ўсё

час трэба вучыць...
— У рэспубліцы на-
дзецца выключна ўва-
га перададзімоўцы і
паўнаўдзі кваліфі-
кацыі педагогічных ка-
драў. Вялікую ролю ў
гэтым сысьце адгравала пастанова ЦК
КПБ і Савета Міністраў БССР ад
6 мая 1967 года «Аб павышэньні
кваліфікацыі кадраў народнай ась-
веты». Міністэрству асьветы рэспублі-
кі, Міністэрству вышэйшай і сяр-
эдняй спецыяльнай адукацыі
БССР, рэспубліканскаму савету
Саюза спартовых таварыстваў і
арганізацыі прапанавана на пра-
цягу 1967—1970 гадоў ахапіць
курсы павышэньня кваліфікацыі
60 тысяч і семінарамі 31 тысячу
настаўнікаў, выхаватэляў школ і
дзіцячых устаноў.
Вялікую ролю ў выхаванні наву-
чальных кадраў адгравывае наву-
кова-даследчы інстытут педагогі-
кі Міністэрства асьветы, інстытут
ўдасканалення настаўнікаў (тут на-
вунаецца штогод 15 тысяч чала-
век), выдвецтва «Народная асьве-
та» і г. д.
...Час імяліва бліжыць. Я баю,
што міністра чакаюць неадклад-
ныя справы. Дзякую за гутарку
і перадаю вышаванні «Літэратуры
і мастацтва» з выпадку надыхо-
дзячага «Дня настаўніка».

М. ЗАМСКІ.

3 ЮБІЛЕЙНАЙ МАСТАЦКАЙ

М. ДАНЦЫГ. Мой горад. (Мастац.)

ГЛЯЦЬ МЕСЯЦАЎ У МІНСКІ

[Заканчэне. Пачатак на 3-й стар.]
І сапраўды праз нейкіх тры месяцы
пабачылі. М. Багдановіч працаваў у ла-
гістраце ў аддзеле харчаваньня. Там пра-
цаўніком, апрача платы, выдалі паке-
—пераважна цукар. І вось у адні дзень
раніцай, пасля сьнеданьня, выхадзіць на
працу, Максім прасіць маю маму, каб
дала яму чыстую пошытку. Увечары са-
браліся і дзівіліся, што так доўга няма
Максіма. Ён прышоў пазна і прынеў на
плячах паўнуду цукру! Адаў яго мне (я
была паміж іншым абавязкам сакратар-
най Камітэта) і кажа: «Гэта для дзядзю-
цкаваго». Усе былі ўзрашчаныя, але зра-
білі вымоўку за тое, што сам нёс, а не
паўнаўдзі каго-небудзь, каб памагалі...
Неяк у канцы навятрычкіна прыха-
да да мяне з фронту медыстра, мая сабр-
—у «Гродзенскага гуртка беларускай мо-
ладзі» Марыся Бобрыч. Прыхадала на
дзень дзень і ўвечары поэма выяздала.
Я сабралася не працаваць на заводзе. Мы
ужо выхадзілі, як падшоў да мяне Мак-
сім і пытацца: «Можа мне з валю?»
«Разумеешца, налі ласка». Вуліцы былі
пустыя, нідзе нікога. Не ведаю, чаму мы
ішлі не па трагатуры, а пасрод вуліцы.
Мы з сабронаў успаміналі Горадню, на-
ша там жыцьцё, працу ў Гуртку. Багдан-
овіч з зацікаўленьнем слухаў, заўважыў-
шы, што жыў у Горадні, які быў малень-
кі, і што там пахавана яго маці.
Варочаліся зноў пасярэдзіне вуліцы
памаленьку, не спяшаючы. І тады Мак-
сім пачаў гаварыць аб сабе... «Я ўжо па-
гадзіўся са сваёй хваробаю і з тым, што
жыцьцё асталася не шмат, але вельмі мя-
някня, што не магу мець сям'і». Я так
люблю дзядзю. Ведаеце, калі я пачуў і-
сцель і прываўца вершы — на жаль не ў
сваёй мове, а перудку, і я даведаўся ў
рускай аспрэчці, як ні горад да гэтага
прыяніцца, я напісаў калыханку і адаў
яе ў друк, падпісаўшы псеўданімам. Усе,
хто яе чытаў, думалі, што гэтую калы-
ханку напісала жанчына і то нячына-
маці. У гэты твор я ўлажыў усё сваё па-
чэньне.
Пасля наша гутарка перайшла на
Мінск і ўражанні ад усёго тут пазнавана
і пабачанага. М. Багдановіч, паводле яго
слоў, чуюць паміж намі добра, як і сям'і.
«Маю толькі адно прыжра перажываньне,

якое адбірае мне спакой. Можна вы чулі,
што я ўжо даўжэйшы час перапісваўся з
адной асобай і з Мінска (назвае яе N).
Завязалася лістоўная прыязнь, шчы-
расць. Вось прыхаўшы і назваўшыся
асабіста, уся мая прыязнь да яе раз-
вясла. Не магу ёй адказаць тым самым,
але магу... і гэта так мучыць! Рабіла ча-
векі прыжраць... Ці ж гэта можна не
бачыць?
Як я пераналася ў далейшым, чу-
лася Максіма на чужую крыўду была
выключнай.
Час праходзіў. Камітэт Таварыства по-
мачы ахварам вайны вёў барацьбу з без-
грашоўем. Асабіста балюча было тое,
што т. зв. «Тацішчынскі Камітэт» адмоў-
на м субсідыі на ўтрыманне дзіцячага
прытулку. І запрапанавалі забраць наш
прытулак пад сваю непасрэдную апеку.
Мы прымушаны былі згадзіцца. Але па-
ставілі варунак, што нашы дзеці будуць
вучыцца асобна — па-беларуску, і вучыць
іх будуць нашы вучыцельні: Ванда Ляў-
ціца — дачка Ядвігіна III, і яе памочніца
Ядзя Раткевіч. Зноў прытулак на лета
бы вывезены ў Карпаліўку (уласнасьць
Ядвігіна III), і трэба было адтуль пера-
возіць яго ў Ратамку. Прышлось мяне
ехаць паміж перавозіць дзядзю. Муху
зазначыць, што ўсё лета апакаваліся
дзядзю і тым жа Ванда Ляўціца і Ядзя
Раткевіч.
Дні ўжо былі нароткія, холад, а ехаць
трэба было фуранкай вёрст 30. Падар-
ожка не вельмі мілае. Сядзець мы гэ-
так у сталовіцы ў поўным складзе і га-
варылі аб гэтай паездцы. Была лятніца,
схаць я мела ў суботу. Ратамка М. Баг-
дановіч кажа: «Я паеду». Мы ўсе адзіны.
«Што вы нажале!» У таі холад, 30 вёр-
стаў. І не думайце! Захлаваў на нас
Максім. «Што я — маленькі? Волі сваёй
мень не магу? Скажаў паеду і паеду: не
забароніце». Зноў паспаліся пратэсты.
Адаў Галубок маўчаў, думаў нешта сваё.
Калі я пачалася сапраўдна сварка, Га-
лубок абавязваў: «Ціха, ша! услапоўце-
ся!» Я пайдў і хутка ярынась, тады па-
чынаў...
Не было Галубка з гадзіну. Нарш-
це — крокі на сходах, адчыніцца дзверы,
ухвадзіць Галубок з аграмадным
кажухом! Кажухом, які наслі вартаўні-
кі ў доло.
«Маеце, дзядзюна Максім, паездзеце».
Усе аступілі Галубка, дзядзючы за та-
ное ўладжанне справы.
На другі дзень паехалі. Было ўжо
цёмна. Выехалі за горад на тракт. Грунт
схіл. Пачалі мы гутарку. Парушылі роз-
ныя тэмы і дайшлі да пазіі, да яе фор-
маў...
Палат нашу ўвагу звярнула нейкая
незвычайная чыраван на небзе. Пад'ехалі
дзядзю і Гуратра, глядзім — пакар. Га-
рыць вясце. Далёка ёй тракту, але і так
было вядзе слупы агню, якія падмаля-
ся аж да хмар. Дыкія жудасны абраз! А
колікі там гора людскога, колыкі слёз...

наша Максім. Далей ехалі моўчкі. Пры-
ехалі на месца пазна. Перагнавалішы,
Максім вярнуўся ў Мінск. Я асталася.
Прытулі і «Тацішчынскага Камітэта» ў
Ратамку мелася наваўдаць сястра Ляў-
ціца. Ладзілі спектакль-вечарынку.
Наша нікола мела выступіць са сваёй
асабы праграмай у беларускіх нацыя-
нальных вопратках.
Паставілі сцэнічны абразок «Пастуш-
ка». У дадатк былі дэкламацыі, хор. З
Мінска сабраліся і мя: М. Багдановіч,
Смолюч, сёстры Вядулі (яны прыгожа
співалі) і я. Дагэтуль стаць у маіх ва-
чак Максім: у белай вышынянай кашулі,
падыраваўшы прыгожым паяском, вясёл-
на. Умяшавіў ў хор... Здавалася, і ён будзе
спяваць...
Скончылася ўсё пазна, цягніна ўжо не
было, і прышлось прасядзець хор, бо
спэц не было дзе. Школа беларускіх
дзядзю змяшчалася ў летнім драўляным
дамку — «дэдука». Вучыцельні мелі там
маленькія пакойчык з жалезнай нечкай, а
класы не апаўналявалі. Мы сабраліся ў
маленькім пакоіку — Ванда Ляўціца,
Ядзя Раткевіч, Вядуліны (гэтак мы
назвавалі сястраў З. Вядулі) і я. А
М. Багдановіч застаўся сядзець у ха-
лодным класе. Як мы ні прасілі,
нічога не памагала. «Там і так
цёпла» — кажа. На працягу ночы я раз-
тры хадзіла намаўляць яго, каб не ры-
зыкаваў, нажалема... «Мне не збіраюся
спяваць, сядзім, гаворым — ідзе!» «Не,
— кажа Максім, — я рызыкую сваім здароў-
ем, але не буду рызыкаваць вамым, мая
хвароба заразлівая. Вы ж гэта ведаеце».
Прышліла зіма. Снег, марозы. Калі
пасля жароў прыходзіла адліга, чыры-
ныя чыры пачаў каецца накрываліся
срабраты і шэраню, і гэта было цудоў-
на, як у казцы. На работу паслі сьнед-
на мы з Багдановічам выхадзілі разам і
адразу пераходзілі на другі бок вуліцы.
Калі ішлі каля касцёла (ён знаходзіўся
амаль супраць «Беларускай хаткі», кры-
ху наўсёк) і нацэпленыя выгладам. Баг-
дановіч наможна было адрываць, да та-
го быў захоплены. А стаць на холадзе і
ільваць для яго было забойствам. Ска-
заць, што гэта для яго шнодана, нельга,
вось і прыходзілася нешта прыдумваць
аб спляшча на работу, або, што мне
зіма...
Надыходзіў Новы год—1917... Паста-
навілі сцягнуць яго ў «Беларускую хат-
ку» ўсёй грамадой. Надыццё ўсё і вы-
слалі запрасіны даручылі Багдановічу,
Смолючы і мне.
Сабраліся ўсё, хто толькі ў той час
быў у Мінску. Прышлілі М. Багдановіч,
Ядвігін III, Альберт Паўлюк з дачкой
Уладзія і знем Я. Фарботка, Галуб-
скі, Ф. Шантыр (прыхаў з Бабурынска),
Усевалад Фальскі, У. Галубок, А. Смо-
люч, адванат Чаусоў, Л. Зялі, Ванда Ля-
ўціца, Р. Зямкевіч, А. Уласаў, архітэ-
ктар Л. Дубякоўскі, Янка Крыўка, мая
маці Э. Свішчэка і я. Настрой быў млы,
і ўсе былі рады з гэтай імпрэзы.
Далей усё шло па-ранейшаму; толькі,
на жаль, Багдановіч чуўся слабейшым.

Калі ў сталовіцы ўсё заціхала, усе ра-
зыходзіліся, ён аставаўся і дапозна сяд-
зеў у бюро Камітэта. Гэта быў невялікі
пакой з балюном. Знаходзіўся ён паміж
сталовым пакоіем, дзе мы з мамай жылі.
Там стаў стол і глыбокі, мяккі фатэль.
У гэтым фатэлі сядзеў Максім доўгія
гадыны — паўдзеньку. Я не раз прапанавала
запаўніць лямпу, але не хацэў. «Мне так
лут добра», — казаў.
Прачуваўся ўжо блізкі канец вайны і
змены, якія могуць наступіць у жыцці
народаў. Мы часта гаварылі аб тым, што
моя маці дачкамакель свай беларускіх
школ, а падручнікі да наўдзі ім. Лі-
мантары сям'я-такія былі, а вось чытанні
пасля лямантара няма. Смолюч запрапа-
наваў уліцца за апрацоўку такоў чыта-
ні—хрэстаматыі. Складзець яе мы мелі
ўтрох: Багдановіч, Смолюч і я. Уперад
распрацавалі галавы. Мела кніжка дзя-
ліцца на 4 часты. 1-я—вясна, 2-я—лета,
3-я—восень і 4-я—зіма.
Трэба было падбіраць матэрыялы. І
працу падзялілі мы паміж сабой так:
М. Багдановіч меў заняцца пазіы — пад-
біраць адпаведныя вершы з беларускай
літаратуры, рабіць пераклады і існаць
іх самому; А. Смолюч браў на сябе тэмы
геаграфічныя, гістарычныя і пераклады
з рускай мовы; а я — тэмы прарозданаў-
чкія і пераклады з польскай мовы.
Шмат вечароў прасядзець мы ў ста-
ловіцы ў пазна гадзіны, калі нашы што-
дзённая вачэрняя гасці расказаліся.
Кожны з нас ужо пакрысе напісаў, але
далей ужо супольна працаваць не пры-
шлось. Надыдзіла вясна, дажджы,
вільгаць, Максім чуўся горш. Тэмпера-
тура падымалася... Трэба было яму змя-
ніць клімат. Наставілі на супольныя
працах, прыгатавалі, што трэба, на даро-
гу. І ў канцы лета наступілі адзядзі-
ны. Мы ўсе ханелі правесці яго на шчы-
нік, але Максім запратаставаў: «Разлі-
таемся тут, у «Беларускую хатку». Мне
будзе цяжэй развітвацца з вамі ўсімі пры
наўдзі чужых людзей». Іжанаўлі мы яго
са слязама на вачы, яны працывалі,
што жнагнем яго назаўдзі. Маці мая
абіяла яго і пацалавала галаву. Мне ён
сказаў: «Я вам напішу». Не напісаў. Мо-
жа не хапіла сляма... а можа і напісаў, а
чужыя людзі не парупіліся выслаць? Хто
ведае?..
Але калі прышліла вясна аб яго смер-
ці, такой пажай, у адзіноце, мы не ма-
лі сабе дараваць зробленай памылкі. На-
шэ было выпраўляць яго, не парадзіў-
шыся з доктарам, не маючы пэўнаці,
што гэта яму дапаможа. Як глупа... Трэ-
ба было заўважыць тут на месцы больш
выгоды, больш сардэчнай апекі. Смерць,
на жаль, яго бы не мінула, але няхай бы
паміраў паміж нас, паміж сваіх, аданых
яму чыра прываўцаў, у роднай старон-
цы. Ён жа гэтага хацеў... А жнога зга-
даць ехаць, маючы крыху надзеі, што
яшчэ падлеўчыца і вернецца? Хто ве-
дае?..
Прышоў паўнеку, а ўспаміны аб гэ-
тых паці месяцах усё жыўныя.

Чытайце і выпісвайце газету «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

ДАРАГІЯ ЧЫТАЧЫ!
Пачалася падпіска на газету і часопісы на 1968 год.
Звяртаецеся да вас з просьбай: саечасова, не адкладва-
ваючы на апошнія тыдні года, падпісвайцеся на газету
«Літаратура і мастацтва»!
Газета разлічана на шырокае кола творчай інтэлігенцыі, работ-
ніцкай культуры, кваліфікацыі, аматараў літаратуры і мастацтва. На
старонках газеты вы зможаце прачытаць новыя аповяды, вершы,
урыўкі з раманаў і аповесцей, беларускіх пісьменнікаў, рэ-
цэнзіі на кнігі, спектаклі, кінафільмы.
«Літаратура і мастацтва» знаёміць чытачоў з тэатральным, му-
зычным, архітэктурным, культурным жыццём рэспублікі, дру-
гіх выступленні пісьменнікаў, журналістаў, дзядзю культуры і
мастацтва паграмадскіх, профэсійных, маральна-этычных
проблемах. Шырокае адлюстраванне знаходзіць у газеце пытан-
ні вытворчай эстэтыкі.
Падпіска на газету «Літаратура і мастацтва» прымаецца без
абмежавання ў гарадскіх аддзяленнях «Саюздруку», у канторах
і аддзяленнях сувязі, а таксама грамадскімі распаўсюджвальні-
камі друку.
Газета выхадзіць два разы на тыдзень.
ПАДПІСНАЯ ЦАНА:
на год — 4 руб. 20 кап.,
на 6 месяцаў — 2 руб. 10 кап.,
на 3 месяцы — 1 руб. 05 кап.,
на 1 месяц — 35 кап.
У розніцу газета паступае ў абмежаванай колькасці.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗТУР, Г. М. БУРАЗІН (намеснік галоўнага
рэдактара), А. І. БЕЛІКАЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. А. ДУБІКОВА,
Г. М. ЗАГАРОДНІ, В. У. ІВАШЫН, А. М. КАШКУРЭВІЧ, Г. А. ЛАДЫГА,
П. М. МАКАЛЬ, А. Н. МАРШОЎІЧ, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА,
З. Ф. СТОМА, М. Г. ТКАЧОЎ, Р. Р. ШЫРМА.
«Літаратура і мастацтва» выхадзіць у аўтаран і пятніцу.
НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарэва, 19.
Тэлефоны: прыёмная рэдак-
цыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, аднаго са сакра-
тараў — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і
чарэстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела куль-
туры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, нараспаўсюджвання гунта
у Гомелі — 2-70-83, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыя — 6-25-87.
«Літаратура і мастацтва» — орган Міністэрства культуры і праўлення
Саюза пісьматэяў БССР, Мінск.
Друкарня-выдавецтва «Звязда»,
Індэкс 63656, АТ 23075